Reino Senn.
Rõgnitsa grand. 51.
[illegible]

EESTI PÄEVALEHT

ESTNISKA DAGBLADET

KOLMAPÄEVAL, 8. dets. 1976 Nr. 92 (4182)

Tartu ülikooli 57. aastapäeva aktus

Tartu Ülikooli 57-nda aastapäeva aktus peeti Eesti Teadusliku Seltsi Rootsis ja Stockholmi Eesti Osakonna ühisel korraldusel kolmapäeval 1. detsembril ABF-i majas. Hoolimata halvast ilmast oli osavõtt aktusest rohkearvuline. Aktuse avas ETSR-i esimees professor Aino Mathiesen-Käärik, kes tervitas koosviibijaid ja rõhutas, et Eesti Vabariigi Tartu Ülikooli periood moodustab ainulaadse ajajärgu auväärse teadusetempli ajaloos. Siis valitses uurimistööst ja õpingutes absoluutne vabadus, mis õhutas intensiivsele teaduslikule tööle.

Praegu lasub eesti teadlaste töö raskuspunkt paratamatult kodumaal. Töö on aga raskendatud, kuna seal puuduvad inimese primaarsed vabadused. Kuna 1977 on kuulutatud Noorte Aastaks, siis tuleks ka teaduslikul alal koondada kõik generatsioonid viljakaks tööks.

Alfred Pisuke esitas viiulil Eduard Tubina Prelüüdi ja Juhan Aaviku Fantaasia, klaveril saatis Harri Kiisk.

Stockholmi Eesti Osakonna poolt tervitas Maria Kiisk-Rükkel. Ta kahetses et praegusel noorte generatsioonil pole olnud võimalust olla kaasas üliõpilaseluga nii nagu see toimus iseseisvuseaja Tartus. Noored tunnevad aga heameelt, et palju neist kultuuriväärtustest, mis Tartus loodi, on paguluses kättesaadavad.

Meie mõtleme olukorrale, milles Tartu Ülikool praegu viibib ja protesteerimine eesti teadlase Mart Nikluse arreteerimise vastu. Nõuame tema ja kõikide teiste vabastamist!

Rootsi Eestlaste Esinduse nimel tervitas Kristjan Meikop, rõhutades, et peale Vabariigi Aastapäeva on 1. detsember üheks tähtsamaks eesti rahva tähtpäevaks. 22 iseseisvuseaasta jooksul on Tartu Ülikooli lõpetanud um-

Järg lk. 7

Maria Kiisk-Rükkel, üliõpilaskonna esindaja protesteeris teadlase Mart Nikluse arreteerimise vastu kodumaal. (Foto Lepper).

Aktusel esinenuid ja korraldajaid. Vasakult Hilja Kauri, Ants Anderson, Gustav Ränk, Harri Kiisk, Aino Mathiesen-Käärik ja Hans Nõmmik. (Foto Lepper).

Balti side Carteriga

Kolm balti keskorganisatsiooni USA-s, nende seas Eesti Rahvuskomitee Ühendriikides, on ühendatud Balti-Ameerika Komitee kaudu (milles eestlasi esindab Mäido Kari) taotlevad kokkusaamist presidendiks valitud Jimmy Carteriga, kellele tema elukohta Plains'i saadetud telegrammis üteldakse:

Meie loodame, et teie kõige lähemas tulevikus kaalute kohtamist eesti, läti ja leedu esindajatega, et arutada Balti riikide küsimust. Teatavasti on see tähtis küsimus, kuna 94. kongress võttis mõlemas kojas vastu üksmeelselt Balti resolutsiooni.

Balti keskorganisatsiooni-del on olnud otseühendus ka demokraatliku erakonna keskkomiteega, et väljakujunenud side jätkuks ka uue

Järg lk. 7

Mis juhtus Eestis?

Rahvusvahelises ajakirjanduses kestab huvi "maavärina" vastu Eestis, mille kohta teatavasti Tass ametlikult teatas, et see toimus Muhu väinas merepõhjas. Lähemad naabrid, soomlased, on olnud äärmiselt ettevaatlikud oma oletustega, kuna asjal on ilmne poliitiline tagapõhi.

Teadlased on registreeritud radioaktiivsuse kohta, mis oli üsna nõrk, oletanud, et see võis pärinevad Hiinas teostatud aatomipommikatsest, mis toimus 26. oktoobril (tõuge Eestis registreeriti eelmisel päeval, 25. oktoobril).

AFP (Agence France Presse) juhtis tähelepanu, et Tallinnas ilmuvas venekeelses ajalehes Sovjetskaja Estonija ilmus järgnevatel päevadel ebatavaliselt pikk vene nimedega surnute nimekiri mälestuskuulutusena. Umbes 40 sõjaväelase ümber, nende seas üks insener, olevat leidunud surnute hulgas.

Rootsi ajaleht Expressen avaldab uusi detaile, pidades võimalikuks, et registreeritud "maavärin" tegelikult oli aatomiallveelaeva õnnetus. Nimelt tulnud neid päevadel enne seismoloogiajaamade poolt registreeritud maavärinat Läänemerre väinade kaudu Läänemerre

Järg lk. 7

Gough Whitlam

Whitlam pürgib võimule

CANBERRA — Austraalia endine peaminister Gough Whitlam ei lepi sellega, et ta aastapäevad tagasi võimult kõrvaldati. Endine tööerakonda kuuluv peaminister on üles kihutanud ametiühingud, kes organiseerivad suuri tööliste demonstratsioone Whitlami võimult kõrvaldamise aastapäeval.

Gough Whitlam oli teatavasti see mees, kes andis Austraalia peaministrina Balti riikide annekteerimisele tunnustuse. Whitlami valitsusel oli enamus

Järg lk. 7

Noortestipendiumid

Pildil kolm stipendiaati: Alar Milder, Koidu Viir ja Urmas Milder, kelle taga seisavad Göteborgi ES esimees Evald Lilleste ja laekur Hartvig Engso. (Foto Kopler).

Göteborgi Eesti Seltsi kauaaegne teenekas esimees Martin Pommer lõi oma testamendiga fondi toetusstipendiumide jagamiseks eesti aktiivsetele noortele Göteborgis.

Martin Pommeri mälestusfond asub Eesti Seltsi juures ja äsjasel Göteborgi ES Näiteringi peol anti seltsi esimehe Evald Lilleste ja kassapidaja Hertvig Engso poolt stipendiumid juurdekuuluvate diplomitega üle käesoleva aasta stipendiaatidele, kelleks osutusid Alar Milder, Koidu Viir, Urmas Milder ja Merike Merelaid.

Stipendiumide mõtet selgitava sõnavõtu pidas ES juhatuselige Elmar Albast.

Teadagem eesti kodutuurismarsilasi!

EPL Kolmapäeval, 8. dets.

Poleemika

See võibolla oli saatuslik viga, kui Baltimores ülemaailmsete Eesti Päevade lõpul ei leitud aega järgmise ülemaailmse kokkutuleku koha määramiseks. Nüüd on varsti aasta läinud ja ükski maa ei ole ettevalmistustele mõtlema saanud hakata. Veel hullem — tendents lahkarvamisteks järgmise Esto-maa suhtes näib tugevnevat maade vahel.

Euroopa maad ja Austraalia on üksmeelselt seadnud kandidaadina üles Rootsi, sedasama on teinud Kanada Eesti Organisatsioonide Liit ja sealne Esto-komitee, kuna aga USA on asunud reserveeritud ettevaatlikkusega teostatud ankeedi tulemusi lugema, mis valmis saab alles tuleva aasta alguses. negatiivse hoiaku Rootsi kui Esto-maa suhtes on aga võtnud sealsete eestlaste häälekandja, milline üldkokkuvõttes selle maa diskvalifiitseerib "eesti rahva huvides":

"On mõistetav, et päevade läbiviimist ei võta keegi endale kergekäeliselt, vaid näeks meeleldi teiste poolt korraldamist ja mitu aastat kestva töö tegemist. Kuid tohiks loota, et seda siiski tehakse seal, kus need meie üldhvides peavad sündima, mele kannatava Eesti nimel ja huvides. Meie teame, et Rootsis selleks vajalikke samme astuda ei saa . . ."

Pealegi jäävat päevad Rootsis pisikesteks — rootsieestlaste panus senistel ülemaailmsetel päevadel polevat just suur olnud, samal ajal kui USA ja Kanada eestlased tulid kokku tuhandetena. Konstateeritakse: "Mõtted panna päevi n.ü. külakorras ringi käima, tähendavad päevade lõppu".

Kuivõrra esitatud vaated esindavad enamust USA-s, ei ole selge, ent kogu mõttekõik läheb sellele välja, et eestlaskond Rootsis ei nüüd ega kunagi tulevikus ei tule kõne alla Esto korraldajana ja seda võimetust, nii rõhutatakse, olevat Baltimores kinnitanud poolsada rootsi-eestlast ise.

Kuna varem on USA-poolelt küsimusse seatud ka rootsi-eestlaste koostöövõime kui ülemaailmsete Eesti Päevade toimetuleku põhialuseid, siis on eelnenud poleemika taustal muidugi huvitav vaadata, kuidas meeleolud on meil siin. Tõsi, lahkhelid on olemas, kuid eks need on olemas ka Kanadas küllaltki teraval kujul ja neid leidub ka USA-s. Siin Rootsis on aga olemasolevad ringkonnad mõlemalt poolt juba avaldanud valmisolekut Eesti Päevade vastuvõtmiseks ja nelle on lisandunud noored.

Oli tähelepanu vääriv, et äsjasel Rootsi Eestlaste Esinduse istungil võitis seisukoht, et Eesti Päevade organisatsioon peaks olema ühine ja organisatsioonidevaheline. Eesti Komitee, Rootsi Eestlaste Esinduse ja Skautliku Noortemaleva esindajate vahel on juba toimunud Esto korraldamise küsimuses kontakte. Nii siis ei ole lahkhelid siiski mitte takistuseks ühises rahvuslikus suurettevõtes.

Võib uskuda ka, et Rootsi ja Euroopa eestlaskonnad suudavad välja panna ka tähelepanuvääriva rahvamassi, mis paraneks veelgi, kui ülemeremaad, Kanada ja USA, kus elatusstandard on samuti kõrge, suudavad kaugelt ületada rootsi eestlaste juba kahel Estol antud panust, millega USA eestlaste häälekandja rahul ei ole. Kuidas oleks, kui just nemad näitaksid kui palju nad suudavad üle Atlandi tuua?

Väited, et rootsi eestlaskonnal puuduvad suurürituisis kogemused, ei pea paika, sest just selle eestlaskonna ajaloos on juba 1949 laulupeost peale olnud rohkeid suurürituisi ja eks ole ka "valguspeo" mõiste pärit just Stockhoomist, kus asub selle võimlemispeo ja võimlemiskoreograafia isa Ernst Idla. Ja kohalikud Eesti Päevadki toimusid juba aastal 1968 vägagi õnnestunud varmides.

Küllap sovibaid vorme, võibolla küll väljakujunenuist ka erinevaid, suudetakse leida, eriti kus eestluse kultuuriline ja vaimne aktiivsus ikkagi veel on keskendunud just Rootsi. Igal juhul tuleb konstateerida ka, et baltimore õnnestunud Eesti Päevade peakomitee esimees kirjas Rootsi EP komiteele avaldab veendumust, et Rootsi mitte ainult ei ole sobiv, vaid ka suudab ürituisega toime tulla.

Muidugi on poliitiline kliima selles mõttes erinev, et Rootsi mitte ainult ei ole sobiv, vaid ka suudab ürituisega toime tulla.

Muidugi on poliitiline kliima selles mõttes erinev, et Rootsi on aktseepteerinud juba kolmkümmend aastat tagasi Balti riikide anneksteerimise N. Liidu poolt. Teiselt poolt ei ole aga kusagil maal praegu nii ulatuslikku demonstratsioonivabadust kui just Rootsis ja kahtlemata annaks siin tähelepanu saavutamiseks ära kasutada just asjaolu, et Moskva on oma olümpiamängude regatiosakonna paigutanud just Eesti pealinna 1980-nda aasta Estoga samaaegselt.

Alahinnata rootsi poliitikuid nende julguses seisukohti avaldada diadiktatuuride suhtes, nagu seda teisel pool "21ompi" on tehtud, on ettevaatamatu etteruttamine, eriti aga selle taustal, et ka Baltimores ei esinenud USA valitsuse liikmeid ja patroonist president ei saanud aega kohale tulla, kuigi esmajoones üks etniline grupp austas USA 200-aastast sünnipäeva!

Parimale kliimale demonstratsiooni suhtes ei osutanud ka keeld sõjaväeorkestritele aidata kaasa eestlaste demonstratsioonile. Rootsis on juhtivad poliitikud esinenud E.V. aastapäevadel (näit. praegune peaministri abi sei aastal) ja kui ka valitsusseisund peaks takistama, siis ei ole mingit suukorvi opositsioonil. Vabadusnõude esotamine ei ole Euroopa pinnal vähem motiveeritud kui Ameerikas.

Ilmselt on Rootsi kõik eesti ringkonnad valmis vastutust Eesti Päevade toimetuleku eest oma peale võtma. Selgusetuks on aga jäänud, kus tehakse nende päevade asukohta suhtes lõppotsus? Torontos tegid seda esindatud maade esindajad üheskoos. Baltimores jäi otsus õhku rippuma. Ja ripub senini. Kui nüüd juhtub, et USA ei poolda Rootsit oma läppseisukohas — mis teevad siis teised pooldavad maad? Kuhu jääb siis idee, et ülemaailmsed Eesti Päevad on solidaarsuse päevad ja esmajoones just rahvusliku eneseteadvuse tõstjaiks läänes asuvaile rahvusgruppidele ja nende noortele?

Roteerumisest keeldumine, mitte selle toimumine, tähendab lõppu ülemaailmsetele Eesti Päevadele. Kui 1971 siiski suudeti saavutada poleemikale vaatamata maade üksmeelt, siis peaks sellega ka seekord toime tuldama. Aga aeg on kiire minema ja lühike.

KLA

EESTI PÄEVALEHT
Estniska Dagbladet
Peatoimetaja Juhan Kokla
Vastutav väljaandja
(ansv. utg.)
Arvi Moor
Toimetus ja talitus:
EESTI MAJAS Stockholmis:
Wallingatan 32, 1 tr.
Postiaadress: Box 667
101 29 Stockholm 1
Telefon 21 84 46
Toimetaja Eskilstunas Jüri Aus
Aadr. Eesti Päevaleht, Box 120,
63102 Eskilstuna, tel. 016/14 17 72
Tellimispostgiro nr. 15 67 70-0
Kuulutusarvete postgiro 60 58 00-0.
Eesti Päevaleht Förlags AB,
Stockholm
Tellimishinnad:
Aasta . . . . . kr. 236:—
Termin (4 kuud) . . . kr. 80:—
Kuu . . . . . kr. 23:—
Väljaandja EESTI PÄEVALEHT FÖRLAGS AB
Trükkija: Eskilstuna-Kuriren Tryckeri AB Eskilstuna 1976

Stockholmi Eesti Algkooli lasteteater valmistub koolipeole, kus esitatakse järjekordne Ao Vaksi näidend. Pildil Ao ise (paremal üleval äärmine) koos oma noorte näitlejatega. (Foto Loor).

Oi-oi kui põnev näidend!

Kaugel, kaugel — lageda Tormide oru lummetuisanud rajal rühid Kuri-Ätt, kurjade mõtete isand, rühib lumetormis ja külmas Mustade Mägede poole, kandes õlal rasket varanduse-kirstu.

Lukustatud kirstus pole kulda ega kalliskive, vaid palju suurem, kallim ja ilusam varandus: meie kõikide head ja ilusad mõtted.

Kuri-Ätt ei salli neid — sellised mõtted peavad olema vangistuses. Peavad maailmast kaduma. "Ainult mina, Kurjus, valitsen maailmas" hüüab ta ähvardavalt.

Tormis ja tuisus jõuab ta väikese majakese ette. See on oravate Miki ja Kiki koduke, kus tormisel õhtul on palju külalisi. Majake on täis rändureid.

"Avage kohe, või ma löön ukse maha ja terve selle osmiku segamini", käratab Kuri-Ätt ja põrutab rusikaga uksele . . .

Nii alustab Stockholmi Eesti Algkooli näitejuht Ao Vaks oma näidendit, mis esitatakse kooli jõulupeol, pühapäeval 12. detsembril. Nojah, kuidas põnev näidend edasi areneb ja lõpeb, seda võib näha kuulda jõulupeol — tere tulemast!

Pidu peetakse nagu tavaliselt Skanstulli gümnaasiumis, Bohusgatan 24—26 ja selle algus on kl. 15. Eeskava algab kl. 14.

Toetus Toronto E. Majale

TORONTO (ME) — Ontario provintsi kultuuriminister Robert Welch tegi teatavaks, et valitsuse otsusega makstakse Toronto Eesti Maja juurdeehituse kuludest üks kolmandik, s.o. 67.000 dollarit (ca 300.000 kr.).

Abi võlgade maksmiseks tuleb Wintario klassiloterii summadest. Eesti Maja saab sellega jälle võlavabaks.

Kaks korda rohkem kuubalasi Angoolas

Kuubalaste arv Angoolas ei ole langenud, vaid kasvanud kolme kuuga kahekordseks. Peale selle on kommunistide poolt hiljuti vallutatud maale tulnud hulgaliselt "asjatundjaid" N. Liidust ja Ida-Saksamaalt ja on tulemas Bulgaariast.

Seda rääkis hiljuti Angoola teise kommunismivastase organisatsiooni FNLA juht Roberto oma pressikonverentsil Brüsselis. Pääle selle on Angoolas olemas veel teine kommunismivastane poliitiline organisatsioon Unita ning hiljuti kuubalaste ja venelaste abil võimule tulnud kommunistlik MPLA. FNLA ja Unita ei ole veel lõplikult oma relvi maha pannud, vaid jätkavad partisanisõda MPLA vastu.

Roberto ütles oma pressikonverentsil: Kuigi Kuuba peaminister Fidel Castro teatas mõni aeg tagasi, et Kuuba sõdurid tõmmatakse vähehaaval Angoolast tagasi, on nende arv tegelikult juulikuust oktoobrini tõusnud 15 000-lt 30 000-le. Samaaegselt väitis Havanna raadio, et 14 000—16 000 Angoolas võitlemas olnud Kuuba sõdurist olevat suur osa juba tagasi tulnud.

Roberto ütles veel, et Angoolas on praegu 1 200 N. Liidu kodanikku ning 2 000 idasakslast. Angoola ajalehed on omalt poolt teatanud, et sinna ootadakse peale selle veel 1 000 bulgaaria "põllumajandusasjatundjat".

Roberto on olnud ringreisil Lääne-Euroopas, et otsida toetust oma organisatsioonile FNLA-le võitluses MPLA vastu. Ta teatas, et nii tema organisatsioon kui Unita tahavad muuta oma partisanisõda MPLA vastu senisest aktiivsemaks ja intensiivsemaks.

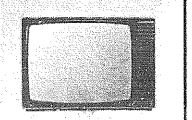
Miamis Floridas kuuldud Havanna raadio saates öeldi, et Lääne-Kuubas asuvas Pinar del Rio maakonnas oli toimunud suur vastuvõtutseremoonia, kus peaminister Castro oli ulatanud tagasipöörduvatele sõduritele diplomid. Kojupöörduvad sõdurid olid Pinar del Rio armest, mis on üks Kuuba kolmest püsivast armeest. Teatavasti Angoolas võidelnud kuuba sõdurid ei läinud sinna vabatahtlikena, vaid nad komandeeriti sinna.

See oli esimene kord, kui Havanna raadio teatas, Et Angoola võitlustest osavõtnud sõdureid olid tagasi tulnud. Roberto kommentaar: — Ainukesed kuuba sõdurid, kes tagasi on läinud, on langenud. Neid on toodud alumiiniumkirstudes tagasi Kuubasse.

Angoolas on poliitiliste vaatlejate arvates veel praegugi FNLA ja Unita partisane palju rohkem kui Rodeesias ja Namiibias kommunistlikke partisane. Linnad on küll kuubalaste käes, kuid dzhunglis käib sõda edasi. Relvi saavad nii FNLA kui Unita hiinlastelt.

Angoola majanduselus on sõja tagajärjel tekkinud tõsilik kaos: tööstused seisavad, partisanide rünnakud lõikavad aeg-ajalt läbi raudteeliikluse ja kohviistandused on pärast valgete maalt lahkumist jäänud saatuse hooleks. Enne oli kohvi õli järel Angoola teine tähtsam eksportkaup (EPL/ER).

Bang & Olufsen
Färg TV
FÖR DIG SOM KRÄVER NÅGOT EXTRA

BEOVISION 4402
- FJÄRRKONTROLL
- TRYCKKAMMAR-HÖGTALARE
- AUTOMATISK FÄRG-BALANS
- STRÖMSNÅL - 115 W.

PRIS 4.495:-

normalms radio & elvaruhus ab.
Svandammsplan 2, Högersten
Tel. 08/45 13 00
EESTLASTELE HINNAALANDUS

ERN aasta-koosolek

ERN Uldkoguaastakoosolek toimub laupäeval 11. dets. kell 12.00 ERN ruumides Arsenalsgatan 1 Stockholmis. Päevakorras on aruanded rahvusvahelisest olukorrast, välispoliitilisest tegevusest, ERN tegevusest ja majandusest, kus aruandjateks on J. Mihkelson, A. Horm ja J. Raud. Tegevuskava küsimuste all tulevad kone alla organisatsioonidevahelised koostööküsimused, E. Päevad Rootsis ja muud tegevuskava küsimused. Siin on aruandjateks A. Mark ja J. Maandi.

Aastakoosolekul esineb ettekandega prof. Rein Taagepera Helgingist käsitledes maailma võidurelvastumise probleeme. Ta töötab praegu külalisprofessorina Helsingi ülikoolis õpetades kvantitiitivse poliitteaduse kursust. Ta abikaasa Mare loeb samas ülikoolis orgaanilise keemia kursust. Nad jäävad Soome kuni järgmise aasta juulini.

Rein Taagepera alustas oma teaduslikku tegevust füüsikuna, hiljem siirdudes poliitiliste teaduste alale. On praegu poliitiliste teaduste professoriks Kalifornai ülikoolis Irvines.

— — —

Karl Rüttman, eesti ettevõtja ja importfirma direktor, kes mõned aastad tagasi Stockholmist asus elama Kanadasse Vancouver Islandile oma tütre perekonna juurde, viibis külaskäigul Rootsis, kus tal jatkuvalt on ärilisi huvisid.

Tehke oma sugulastele ja sõpradele
kel veel puudub eesti ajaleht
JÕULUKINGITUS
tiheda kontakti näol eestlusega,
mida võimaldab
EESTI PÄEVALEHT
Kinkekaarti Eesti Päevalehe kinkimiseks saab tellituselt: Wallingatan 32, postiaadress: Box 667, 101 29 Stockholm 1, või helistada telefonil 08/21 84 46.

Kirjandusõhtu publikut Stockholmi Eesti Majas, kus Eesti Kultuuri Koondis meenutas mh. Betti Alveri 70-ndat juubelisünnipäeva. Arvo mägi vastava eriettekandega ja luulenäidetega (EPL-foto Lepper).

Helsingi saab erihotelli vene ja idaturistidele

HELSINGI (EPL) – Helsingi südalinna ehitatakse venelaste jaoks Soome kõige suurem hotell, mis saab valmis enne 1978 lõppu.

Hotelli peamisteks kasutajateks on N. Liidu turismiorganisatsioon Inturist ja lennuühing Aeroflot. Kavatsus on, et hotelli kasutaksid peale selle veel ka teistest Ida-Euroopa maadest saabuvad turistid.

Sellesse Kamppi linnaosasse praeguse autobussijaama taha ehitatavasse kaheksakorruselisse hotelli tuleb 440 tuba. Hotelilipidajaks on valitud sotsiaaldemokraatide poolt domineeritud suur kooperatiivettevõte Elanto. Hotelli omanikeks on kommunistilik soome reisibüroo Lomamatka nig kommunistide poolt juhitud Ehitustööliste Liit ja ehitusettevõte Polaris.

Hotelli pidamist taotlesid ka suur kodanlik kooperatiivettevõte HOK ning riigi alkoholimonopolifirma Alkole kuuluv restoranide kontsern Yhtyneet Ravintolat, kuid nad jäid alla Elantole.

Uue hotelli pearestoran sisustatakse vene stiilis. Hotelli arhitehtideks on siiski olnud soomlased Jaakko Kontio ja Kalle Raike.

See on esimene taoline Inturisti suurhotell läänemaalmas. Samataoline on kavatsusel ka Londonis.

Peale hotelli Helsingisse on asutamisel ka N. Liidu esimene kultuurikeskus läänemaalmas. Selleks on N. Liidu sõprusseltsile liit omandanud juba kinnisvara, endise koolimaja, Eläintarha linnaosas.

Selle kinnisvara renoveerimine läheb maksma 20 miljonit Soome marka (umbes 22. milj. Rkr.). Kultuurikeskuse keldrikorrusele tulevad näituseruumid ning mitu sauna ja ujumisbaseini. Esimesele korrusele tulevad saal 300 inimesele, näituseruumid ning kohvik. Päale selle on keskuses kino- ja teatrisaal, klassiruume vene keele õpetamise jaoks, raamatukogu ning eriruumid uurijatele ja õppijatele. Ülemisele korrusele reserveeritakse eluruumid personalile.

N. Liidul on kavatsus asutada niisuguseid kultuurikeskusi ka teistes maades läänemaalmas. Pärast Helsingit ehitatakse järgmine niisugune keskus tõenäoliselt Pariisi.

Nii Inturisti hotelli kui ka kultuurikeskuse enam-vähem samaaegne ehitamine Helsingisse tähendab, et lähemalt aastatel on Soomes tulemas massiivne nõukogude propagandaoffensiiv. Seniigi on propaganda olnud Soomes energiline ja igasse ühiskonna sektorisse tungiv, eriti Soome-N. Liidu Seltsi, kuid ka mitmesuguste kommunistlike kultuuriorganisatsioonide, raadio ja TV kaudu. Kuid nähtavasti ei ole tulemused Moskva arvates olnud ikkagi veel küllaldased.

USA vastav tegevus Soomes on olnud, eriti noortetöö osas, ainult väike murdosa venelaste omast. Kontaktid ameeriklaste ja soomlaste vahel on toimunud eeskätt Soome-Ameerika Ühingu kaudu, mille tegevus on olnud võrdlemisi elav ja mitmekülgne. Kavatsusel on juba aastaid olnud Ameerika Instituudi asutamine, kuid mitmesuguste takistuste tõttu sellest ei ole saanud asja ja praegu ei ole üldse teada, kas ja millal see teoks saab.

Teatud määral võib ameerikläste osas nende kontaktide hulka lugeda ka USA suursaadikute mitmekordseid käike viimaste aastate jooksul Soome Ringhäälingu kõrgemate juhtide poole, et nii raadio kui TV ägedat ameerikavastast ässitustööd pisutki sordiini alla panna.

On võidud tähele panna, et niisugune märkuse tegemine on mõnda aega mõjunudki, kuid varsti on märkused unustatud ja kihutustöö USA vastu on jätkunud endise hooga (ER).

Neutraalsus kasvab Nato liikme juures

OSLO (EPL) – Kas Norra on, hoolimata oma liikmeksolekust Natos, vähehaaval libisemas üha rohkem erapooletuse pinnale?

Küsimus esineb üha sagedamini Norra avaliku elu mõttevahetustes. Arvustus selles küsimuses on olnud suunatud Norra tööliserakonna ja eelkõige selle "välispoliitiliseks ideoloogiks" väidetud mereõigusministri Jens Evenseni vastu.

Norra välispoliitika areng üha suurema ebamäärasuse poole on toimunud mitme aasta jooksul. Evensen viitas 1975 kevadel paaril korral sellele, et Norra on õiltootva riigina ja kavatsetud 200 meremiili laiuse majandusliku võsõndi tõttu uue olukorra ees. Evenseni arvates see teeb Norra "välispoliitika pideva ümberhindamise vajalikuks".

Sellega seoses tekkivaid probleeme on tema arvates "võimalik lahendada ainult koostöös ja mitte vastuolus idapoolse naabermaaga. See tähendab, et vastastikune kartus ja umbusaldus, mille külm söda tekitas, peab andma maad suuremale realismile ja vastastikusele usaldusele".

Need on küllaltki selged sõnad. Kuid juba rohkem kui aasta varem oli rahvusvaheliselt tuntud norralasest rahvusvahelise poliitika ja riigikaitseküsimuste eritundja Nils Örvik hoiatanud, et Norra välispoliitika on tegelikult maskeeritud pool-erapooletus, mis tekitab umbusaldust ja kahtlusi kahe suurriikide rinde vahel.

See toob ebakindlust suhetesse liitlastega, kes võivad võtta seda ettekäänderks, et piirata oma abi. See on kahtlusäratav ka sisepoliitilise arengu seisukohalt – kui välispoliitiline juhtkond rõhutab eesmärke, mis annavad vale pildi nendest ülesannetest, mida Norra julgeolekupoliitikal on lahendada.

Probleemid sel tasemel ei asu Aafrikas ega Aasias, vaid Norras, kel tuleb kaitsta oma kalapüügialasid ja õlivälju Teravmägedest kuni Lindesnesini, ning venelaste reivastumises ja meresõjalises haardes, mis ähvardavad norralaste poolt teostatud kontrolli nendel aladel.

Et Evensen ajab sihikindlalt niisugust joont, näitab tema jutuajamine Norra suurima ajalehe Aftenposteniga umbes kolm nädalat tagasi. Ta ütles usulises, et Norra peab olulistes punktides muutma oma välis- ja julgeolekupoliitikat suurema iseseisvuse suunas.

Mis puutub sotsiaalsetesse, majanduslikesse ja poliitilistesse küsimustesse, peab Norra tema arvates olema sillaehitajaks ida ja lääne vahel. Evensen on olnud ärritatud Norra välis- ja julgeolekupoliitika vanadest tendentsidest ning "must-valgest"-mõtlemisest, millest tema arvates on aeg loobuda.

Norra parempoolne ajaleht Morgenbladet käsitles hiljuti ühes oma juhtkirjas pealkirja all "Trooja hobune" küsimust. Leht konstateeris, et tendentse erapooletuse suunas esines Norras kohe pärast sõda, kuid seekordne eeliekerkimine on tulemus sellest, et Norra mõned aastad tagasi korraldatud rahvahääletusel lükkas tagasi ühinemise Euroopa ühisturuga.

Morgenbladet oli tollal ja on ka praegu seisukohal, et Norra peaks olema ühisturu liige, kuna teda muidu ähvardab välispoliitiline isoleerumine.

Tookordsel rahvahääletusel Norra tööliserakond jaguneks kaheks. Nüüd on olemas vajadus ühendada need kaks gruppi. Nii on ka nendele. kes häältasid ühisturuga ühinemise vastu, ms. ka Evensenile, antud kõrgeid kohti. mun hulgas valitsuses. Evensen on loonud sääl omaette "hunta" ja ta peab ennast, mitte välisminister Knut Frydenlundi, Norra "tõeliseks välisministriks, kuna tema käsitlevat Norrale olulisi välispoliitilisi küsimusi.

Need Evenseni ja tema pooldajate vaated, eelkõige see, et Norra peaks üksi, ilma oma liitlastelt toetust otsimata, hoolitsema oma uute suurte ressursside eest, kajastuvad ka hiljuti ilmunud raamatus "Norges havretts- og ressursspolitikk", mille on välja andnud sotsiaaldemokraatlik kirjastus Tiden. Morgenbladet ütles oma juhtkirjas sel puhul:

Kas uus pahempoolne ja "ei"-grupp (kes ütles "ei" ühisturule. Toim. märk.) tööliserakonnas on saanud otsustada tähtsa uue sektori üle Norra välispoliitikast, mis puudutab mandrijalamit ja selle ressursse?

Vähemalt seda võib öelda: ta igal juhul katsub, Nordli valitsuses on julgeolekupoliitilithe "Trooja hobune" mida tööliserakond arvatavasti toetab.

See sisaldab paratamatult vastutulemise N. Liidu nõudmistele ühise põhjaalade norra-nõukogude administratsiooni osas kui mitte tormaalselt, siis ikkagi tegelikult.

N. Liidu vetoõigus, mida praktiliselt rakendatakse Teravmägedel (leping lennuvälja kohta on üks näide), näitab, kuhu viib see, kui Norra üksi korraldab asju oma supernaabriga" (ER).

Olaf Kopvillem juhatas Toronto riiklikus televisioonis Toronto eesti vanemgaidide koori. Siiri Lepp justustas koori laulurännakutest ja saamisloost. Koor esines rahvariietes.

Lydia Kööp, sopran Torontost, esines Baltimore eesti kirikus lõikuspüha jumalateenistusel. Saatis Juta Vaska-Zacharski.

Helsingborgi horisondilt

Nagu kõikjal eestlaste keskustes sügise ja talve tulekuga on tunda seltskondlikuelu elavnemist, nii on seda märgata ka Helsingborgis.

Alles äsja toimus Helsingborgi Eesti Ühingu, kui kohapealse keskse organisatsiooni algatusel ulatuslikum nõupidamine kohalike organisatsioonide juhtivate tegelaste vahel, et kavandada ja koordineerida kavatsetavaid üritusi läheneval talvehooajal, et vältida liigselt samalaadseid üritusi või ürituste ajalisi kokkusattuvusi. Nõupidamise tulemusena koostati võrdlemisi ulatuslik tegevus-kalender, mis haarab ajavahemiit detsembrist kuni kevadkuudeni.

Nii toimub juba laupäeval, 18. dets. algusega kell 15 Helsingborgi ja ümbruskonna eestlaste traditsiooniline jõuluõhtu koosviibimine "Sjömansgårdenis", Drottninggt. 46, korraldajaiks Eesti Ühing oma Naisringiga ja koostöös Eesti Täienduskooliga. Kavas avapalvus EELK Lõuna-Rootsi õpet. Laanteelt, ettekandeid Täienduskooli õpilastelt ja teistelt, kohvilaud, loterii, Jõuluvana kingitokitiga jne.

Jõuluõhtu jumalateenistus leiab aset jõululaupäeval, 24. dets. algusega kell 13.30 St. Maria kirikus. Jutlustab õp. Laantee, loodetavasti solistide kaastegevusel.

Järgmise üritusena teostub laupäeval, 15. jaanuaril 1977, algusega kell 14.30 filmiõhtu "Kärmpunktenis" — Längvinkelsgt. 28, kus Jaan Savioja Göteborgist esitab filme ülemaailmsest eestlaste suurkogunemisest 1976 suvel USA-s — Esto-76 ja sellele järgnenud ringreisidest Ameerikas-Kanadas.

Veebruaris, täpsemalt 20. veebr. toimub Eesti Vabariigi aastapäeva pühitsemine koostöös Lõuna-Rootsi eestlaste koostöö org-i "Veebruari komiteega". Täpsem kava koostamisel ja sellest edaspidi.

Ulatuslikumaks ürituseks kujuneb aga Eesti Ühingu ja kahaliku EELK Pihtkonna poolt kavatsetav loengute seeria aktuaalsete küsimuste üle. Loengutel, arvult 4–6, käsitletakse erialalisi õiguslikke küsimusi nagu perekonnaõigus, pärimisõigus, testamendi koostamine jne, siis veel ostu-, müügi, laenu ja järelmaksuostuga ühenduses olevaid küsimusi, üüriseadust ja üürilepinguid, igasuguseid pensioni- ja haiguskindlustusega ühenduses olevaid küsimusi, samuti deklaratsioonide koostamist jne.

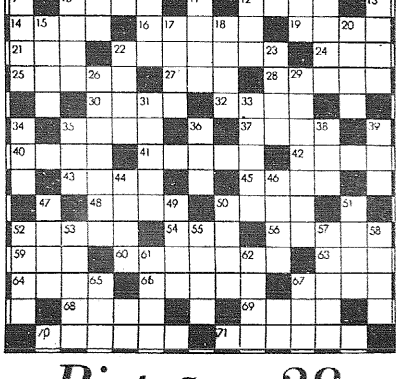
Asjatundlike lektorite komplekteerimine on praegu käigus ja loengutega alustatakse loodetavasti jaanuari lõpupoolikul. Kuna Helsingborgi eestlaskond, mida täiskasvanute osas arvestatakse umbes paarisaja pealiseks, koosneb peamiselt vanema põlvkonna esindajaist ja üle 50% juba pensionärid, siis on sellesisuliste loengute järgi otsene vajadus ja teostatud "gallupi" järgi loengute vastu huvi suur.

Kui lisada eelloetletud üritustele veel juurde igakuised Eesti Ühingu Naisringi kokkutulekud, samuti reeglipärased Täienduskooli ja skaut-gaid lipkonda kuuluvate noorte kooskäimised, siis näeme, et eestlaste rahvuslik isetegevus püsib ka Helsingborgis visalt edasi.

Suurt puudust tuntakse vaid emakeelsete teatrilavastuste puudumisest, sest endal sellist teatritruppi pole ja kaugusega ühenduses olevad suured kulud on takistavaks teguriks Stockholmis lavastuvate palade Lõuna-Rootsi lavadele toomiseks.

Kuna aga huiduiste kohaselt on Göteborgis midagi lavaküpseks valmimas, siis loodavad helsingborglased külakostí säält kandist, sest ka varem on göteborglased, kui lähemal elavad, Lõuna-Rootsit külastanud.

Siinkohal poleks vist ülearune esitada küsimus — kas Stockholmi teatrilavastuste ringreisideks ei saaks nõutada erituotust vastavaist riiklikest summadest kultuuriliseks tegevuseks, nii et ka Lõuna-Rootsi eestlaskond saaks aegajalt, kasvõi kord aastas kuulda ja näha emakeelset lavatükki?

Ristsõna 28

Paremale: 1 jaam 5 astmik 10 tuba 12 palub süüdlane 14 kaua aega tagasi 16 paremik 19 pink, tool 21 planeet 22 pistik (kõnekäänes) 24 telefon (lüh.) 25 ajamõiste 27 viga (laste suus) 28 iseäranis 30 virk 32 tõstukitööstus 35 lutsis 37 alati 40 suitsetamisvahend 41 naisscost looma 42 jalgpall 43 puu ehe 45 väike metstaim 48 terakene 50 O. Lutsu romaanikuju 52 taeva-elanik 54 lähedane sugulane 56 mõiste mesindusest 59 mesiia toode (om. kääne) 60 teeme teatavaks, tuttavaks 63 paik 64 sama, mis 19 paremale 66 tatine 67 eeslinn 68 noor lammas 69 roheline ala 70 linn USA's 71 teatud jõud (mitm.).

Alla: 2 kallis 3 osa aastast 4 elukutse 6 kaas 7 ameerikaste nimetus välismaal 8 rõõmu 9 ühesugune, nagu teine, 11 standart 13 vend 15 kunstiteos 17 Shakespeari kuju 18 . . . meie, (tuntud palve nimetus) 20 teie (kaks korda) 22 tihti 23 loide 26 linn Soomes 29 linn Eestis 31 pane palka 33 puubillane riie 34 kaubamaja abelik Rootsis 35 tugev tuulepuhang 36 on hea laps 38 viljarõuk 39 Eesti Tarbijate Keskühisus 44 kurb, sentimentaalne 46 toit 47 mitte ilmsi, 49 okasloom 50 vereimeja 51 sirgelt 52 beebi 53 eraldatud linnaosa distrikmineerivas mõistes (kaks t-tähte) 55 USA tennismängija Smith(eesnimi 57 eestipärane naise eesnimi 58 teine maalmas 61 vilja säilitamiskoht 62 edu 65 vanuses 67 number.

Lahendus 27:

V	A	L	E	V		O	A	L	A	R	N	A		
I		I		I		A		I		U		I		
I	S	A	M	D		M	A	H	U	K	A	S		
R		A		E	M	A		A		S		A		
A	G	N	E	W		S	A	V	I	S	E	D		
L		I		S	T	E		H						
T	U	D	U	K	E		B	E	E	M	U	S		
			U		E	W	A	M		A		I		
L	A	P	P	S	E	N	A		B	R	E	S	T	
I		U		B		E		L		R		K		
S	A	A	R	I	A	B	I		E	L	A	M	U	
D		V		L		M			E		T		S	
A	S	E	A	I	N	E			A	A	I	L	I	

Birgitta Vildma Saltsjö-Boos kihlus Kåre Sundgreniga.

Raoul lind ja Karl Nilder, kaks kunstnikku New Yorgist, esinevad näitusega Torontos. Raoul Lind asus USA-sse Stockholmist, kus ta esines mitmetel näitustel pagulusè algaastatel.

● *Mis juhtus*

OLOF PALME HISPAANIASSE?

Olof Palmel on kavatsus reisida Madridi, et võtta osa hispaania sotsialistide kongressist detsembri alguses. Sellega seoses tekib probleeme. Hispaania valitsus on lubanud pidada kongressi ainult sel puhul, kui Olof Palme sellest osa ei võta.

Oodatakse kas sotsialistide kongressi ärakeelamist Hispaania valitsuse poolt või parempoolseid demonstratsioone Palme vastu. Teatavasti nimetas Olof Palme oma peaministriks olemise ajal Hispaania valitsuse liikmeid muuseas "saatana mõrvariteks".

VÄLJA LÄÄNE-EUROOPA GETOST!

Uus sotsialistiliku internatsionaali sekretär Bernt Carlsson on lubanud, et sotsiaaldemokraadid hakkavad oma tegevuspliiri laiendama ka teistele mandriteke põhimõttel: Välja Lääne-Euroopa getost!

Internatsionaali kongressil vaikiti reast vastuoludest üksikute riikide erakondade vahel: suhtumine EG-sse, suhted kommunistidega, seisukohavõtud Lähis-Ida probleemide kohta. Suhtumises kommunistidega näib tendents olevat sõbralikumate suhete poole. Ka endine äge kommunistide vastane Willy Brandt leiab, et nn. eurokommunismi probleemi võib diskuteerida.

USA TAKISTAVAT N. LIIDU KAUBANDUST

Kohtudes USA majandusministri William Simoniga Moskvas, hoiatas Leonid Brezhnev USA-d tekitamast takistusi kahe riigi vahelisele kaubavahetusele. Brezhnev viitas sel puhul USA nõudmisele, et N. Liit annaks juutidele vabaduse maalt lahkumiseks.

Brezhnev arvustas ka seisukohavõtte, mis olid esinenud USA-s seoses presidendivalimisega. Sel puhul analüüsiti muuseas USA suhtumist N. Liitu ja ta satelliitidesse. Kohati võttis arvustus terava ilme. Brezhnev tuletas sel puhul hoiatavalt meelde nn. külma sõja olukorda.

N. LIIT HIRMUTAB ÄRAHÜPPAJAID

N. Liidu ajaleht Literaturnaja Gazeta jutustab pikalt ühe N. Liidust ärahüppaja kannatustest ja vaimsest terroriseerimisest CIA poolt. Lõpuks pole ärahüppaja, Kairos töötab tõik Vartanov, suutnud taluda temale avaldatud survet ja on N. Liitu tagasi pööranud.

Arvatakse, et artikkel on kirjutatud võimalike ärahüppamise plaane hauduvate N. Liidu kodanike hirmutamiseks, kuna ärahüppamised on viimasel ajal muutunud üha sagedamaks. Loo järgi on ärahüppajat muuhulgas ähvardatud CIA poolt näljaga, kui ta ei avalda N. Liitu kompromiteerivaid andmeid.

Energiaprobleeme idas ja läänes

USA-l on suuri raskusi oma energiavajaduse rahuldamisega. Vajadus õli importeerimiseks kasvab iga päevaga. Kavatsetud teiste energiaallikate kasutamise plaanid on esialgu jäänud paberile. Aatomienergia rakendamise vastu on USA-s, nagu peagu kõikjal läänes, tugev opositsioon.

Samal ajal ehitatakse N. Liidus üles palavikulise kiirusega aatomijõujaamu. Opositsioon selle vastu ja üldse nn. miljööprobleemid on venelastele tundmatud, üksainus hoiatav hääl on jäänud tähelepanemata.

USA, endine suurprodutsent õli alal, hakkas õli importeerima 1950-ndatel aastatel. Ameeriklased ei pannud tähele 1960-ndate aastate kasvavat araablaste iseteadvust ja oma majandusliku võimsuse tajumist. Õlisaadetiste piiramine mõjus nagu välk selgest taevast. USA pidi araablastele järele andma, kuigi ta omas sõbereserve, mis energiasisalduse poolest olid kolm korda suuremad kui kõik Lähis-Ida õlireservid.

Käesoleva sajandi alguses valis USA peaenergiaallikana õli ja jättis sõekaevamise hooletusse. Praegu saadakse 75% USA-s kasutatavast energiast õlist, u. 40% vajalikust õlist eksporteeritakse.

Õlikriisi puhul nõudis president Ford, et USA peab ennast võimalikult kiiresti tegema iseseisvaks õli suhtes ja hankima reserve igaks juhuks. Tegelikult pole midagi tehtud iseseisvaks saamiseks, reserv moodustab ainult kolmandiku kõige vajalikumast ja jätkub kaheks kuuks.

Plaani järgi tuleb aastaks 1985 leiutada tehnilised võimalused gaasi ja õli valmistamiseks kivisõest. Järgmise 15 aasta jooksul tuleb välja arendada aatomijõud — mille võimalused on ju teoreetiliselt piiramatud.

Nende plaanide teostamisega on raskusi. Kivisõe kaevamine läheb uute tervishoidlike normide rakendamise puhul kalliks. Aatomijõud katab praegu ainult 8,6% energiaproduktsiooni. Psühholoogiline vastuseis aatomijõu arendamisele on tugev. Kardetakse muuhulgas, et terroristid võivad tulevikus kasutada plutooniumi väljapressimisvahendina.

Kahe aasta pärast hakatakse õli saama Alaskast, kuid torustiku tõmbamine arktilises kliimas on läinud oodatust palju kallimaks.

Üks USA õlikriisi põhjusi on asjaolu, et seal raisatakse palju energiat. Võrreldes Rootsiga, mille elustandard on umbes sama kõrge kui USA-s, kasutab Rootsi u. 40% vähem energiat. USA-s uuritakse praegu, kuidas saaks kokku hoida vähemalt 20% energiast — majade isoleerimise, vähemate autode jne. abil.

Samal ajal hakatakse N. Liidus ehitama suurejoonelise plaani järgi nn. bridreaktoreid, mis valmistavad maailma kardetavaimat ainet — plutooniumi. Praegu on N. Liidus kasutusel ainult u. kaks korda rohkem aatomijõudu kui Rootsis. Aga juba u. 10 aasta pärast loodavad venelased katta umbes 20% oma energiatarbest aatomijõu abil. Õli kui väärtusliku toorainet tahetakse säilitada. Uraani leidub N. Liidus (ja Tshehhoslovakkias) külladaselt.

Bridreaktor kasutab materjali 50—60 korda paremini ära kui tavaline reaktor. Samal ajal on bridrektoritel tulev plutoonium suur oht maailma julgeolekule — mis aga ei näi venelastele muret tekitavat. Venelased on praegu bridreaktorite rakendamise suhtes teisel kohal prantslaste järel, ameeriklased on selles osas hoopis taga.

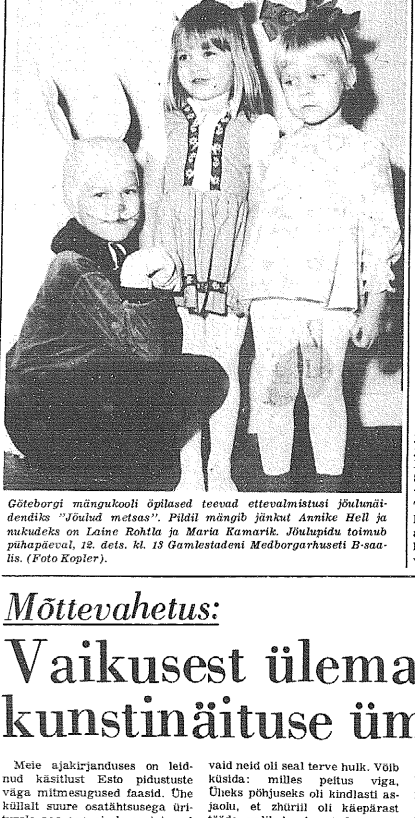
Ainuke hoiatav hääl Venemaal tuleb maailmakuulsa aatomiuurija Pjotr Kapitsa poolt. Ta hoiatab, et suures aatomijõujaamas juhtuva õnnetuse puhul hävitatakse kogu elu mitme ruutkilomeetri ulatuses. Ka Kapitsa kardab, et kunagi tulevikus võivad gangsterijõugud kasutada radioaktiivseid aineid väljapressimise vahendiks. Kapitsa loodab uuele aatomijõu hankimise meetodile — fusioonijõule.

N. Liidu valitsusvõimud ei näi midagi hoolivat Kapitsa kriitikast. N. Liidu ajalehed tsiteerivad vastupanu aatomijõule läänes ja ännavad mõista, et vastupanu inspireerijaiks on läänemaised vägevad õlifirmad, kes näevad aatomijõus endale võistlejat.

Tegelikult suhtub N. Liit sümpaatiaga tuumajõu vastasesse liikumisse läänes (kui seda osaliselt idast ei inspireeritagi), sest see võimaldab N. Liidul läänest ette jõuda nii tehnilselt, majanduslikult kui pikas perspektiivis ka sõjaliselt. (EPL/AI)

Õli on veel pikaks ajaks olulisimaks energiaallikaks. Pildil õlitankeri lastimine ujuvpumpadega Adeni sadamas.

Göteborgi mängukooli õpilased teevad ettevalmistusi jõulunäidendiks "Jõulud metsas". Pildil mängib jänkut Annike Hell ja nukudeks on Laine Rohtla ja Maria Kamarik. Jõulupidu toimub pühapäeval, 12. detс. kl. 13 Gamlestadeni Medborgarhuseti B-saalis. (Foto Kopler).

Vangide õnnitlus USA-le

— Venemaal piranda all ilmuv "Samizdat" toob ära poliitvangide allkirjadega õnnesoovi USA-le 200-a. juubeli puhul.

Selles üteldakse, et 200 a. tagasi kuulutas Ameerika inglise kolooniate rahvas välja kaks kaasaegse tsivilisatsiooni põhiprintsiipi: Iga inimese õigus vabadusele ja iga rahva õigus iseseisvusele.

Okastraadid, vangilaagrite valvpostid ja valvurite verekoerad ei saa meid, N. Liidu poliitvange, takistada olla vaimus teiega sellel suurel tunnil maailma ajaloos. Meie soovime ameerika rahvale nende isadeasutajate sihtide täitumist vabade rahvaste vendluspere loomiseks vabade rahvaste prekonnas.

Sellele õnnihlusele on alla kirjutanud: P. Airikjan, A. Arshkajan, V. Ovsienko, Z. Popadjuk, P. Paulaitis, E. Pashin, g. Rode, S. Soldatov, V. Stuus, V. Tshernovol, D. Shumuk ja M. Heigetz. Toodud nimedest võib olla eestlane G. Rode. S. Soldatovis on arvatavasti tegemist vangiga, kes mõõdunud aastal Tallinnas vangi mõisteti.

Mõttevahetus:

Vaikusest ülemaailmse kunstinäituse ümber

Meie ajakirjanduses on leidnud käsitlust Esto pidustuste väga mitmesugused faasid. Ühe küllalt suure osatähtsusega üritusele aga aga ei ole senini veel külladaselt tähelepanu o istatud — ja see on Esto kunstinäitus.

Käesoleva kirjutise ülesandeks ei ole peatuda näitusel esitatud üksikute tööde juures, vaid vaadelda näitust ennast tervikuna. See on eriti vajalik kõikide tulevikus toimuvate analoogiliste ürituste huvides.

Heitnud pilgu kunstinäituse maitsekalt kujundatud kataloogile, leiame seal kõik, mis meid võiks huvitada — inglisekeelne nimistu ja 47 reproduktsiooni esitatud töödest must-valges trükis. Järgneb eestikeelne ülevaade eesti kunstist ja selle arengust dr. Olga Berendsenilt, kes tõotab Rutgersi ülikoolis kunstiajaloo õppejõuna.

Toodud ülevaade annab suurepäraseh ladusa lühiülevaate kunstiloomingust meie kodumaale alates 13. sajandi päevilt, mil meie esivanemad allutati sissetungivate rõõvrüütlite poolt ning lõpetades vabariigiaegse kunstiloominguga ja selle loojatega.

Pagulasaegset kunstiloomingut kirjutises ei puudutata nähtavasti teadlikult, kuna see oli ju esitatud näitusel ja igaühel oli võimalus seda oma silmaga näha ja hinnata.

Kuna kunstinäitus toimus Baltimore kesklinna moodsa riigile kuuluva ehitise alumise korra eeskodades, siis külastas seda 7 päeva jooksul paljuid tuhandeid kunstihuvilisi — nii majas töötajaid, kui ka pidustuste külalisi.

Kataloogi järgi esines näitusel 55 väljapanejat 115 tööga (99 maali ja 16 skulptuuri-. Need tööd oli välja valitud zhüri poolt, kuhu kuulusid dr. Olga Berendsen, Baltimore Kunstimuuseumi direktor Tom Freudenheim ja end. Marylandi mkunstiinstituudi direktor Eugene Leake. Seega polnud kahtlust, et zhüri oli oma ülesande kõrgusel ja ka täiesti erapooletu.

Näitusel ringi jalutades kerkis aga tahtamatult üles küsimus — kas tõesti kõik need olid zhüri poolt välja valitud ja õigustatult lubatud esinema. Seisti aga fakti ees — seintele oli üles riputatud terve rida amatöörtasemega loomingut ning leidus ka üksikuid väga madalatasemelisi töid, millede koht ei oleks tohtinud mingil juhul olla sellel näitusel.

Et ühe kunstinäituse kunstilist taset kõrgel hoida, selleks on vaja väljapanemiseks esitatud töid karmilt selekteerida, kuna mõni üksik nõrk töö näitusel on suuteline alla viima kogu näituse kunstilise taseme.

Selline asjaolu ilmneski kahjuks kõnesoleval kunstinäitusel, kuid mitte üksiku nõrga töö tõttu, vaid neid oli seal terve hulk. Võib küsida: milles peitus viga, Üheks põhjuseks oli kindlasti asjaolu, et zhüriil oli käepärast tööde valikuks kasutada ainult kunstnike poolt saadetud fotodiapositiivid, mitte aga orginaalid.

See andis kahtlemata nii mõnestki tööst moonutatud ja petliku mulje otsuse langetamisel. Nähtavasti see asjaolu kujunes ka määravaks, miks näituselе erilisi kiidusõnu ei saa jagada.

Suurimaks puuduseks osutus aga see, et kunstinäitusel puudus rahvuslik iseloom, mis sellel ilmtingimata oleks pidanud olema. See näitus oli ju mõeldud eesti kunsti-demonstratsiooniks.

Peale eestlaste leidus ka ameeriklasi näituse külastajaid, kes küsisid: mis on sellel kõigel tegemist Eestiga, sellist kunsti võib ja näha igalpool. Neil küsijail oli tõepoolest õigus. Näitusel leidus vaid üksikuid töid, mille aine oli puhtakujuliselt eestlik. Suuremal osal töödest ei olnud ei omalt ainelt ega ka tööle antud nimelt midagi ühist eestlikkusega.

Kuigi kõikide nende tööde autoreiks olid eestlased, et üle see veel, et nende looming moodustaks eesti kunsti omalt sisult. Mida on näiteks tegemist Eestiga töödel, mille nimeks "Engelberg", "Istanbul", "Ciotat Prantsusmaal", mõned pärismaalaste portreed j.p.m. Vähemalt 15% esitatust võinuks välja jääda oma võõra ainestiku ja madala taseme tõttu.

Kas on sellisel kunstinäitusel tõesti mõtet eesti ja eestluse tutvustamiseks laiadele hulkadele? Kas ei ole tulevikus targem näituse korraldamisest õigeaegselt loobuda, kui ilmneb, et nõuetele vastuvaid töid küllaldaselt kokku ei tule?

Ulemaailmsed Eesti Päevad BAltimores ja kunstinäitus seile ra. . mides oli mitu aastat ette teada kõikidele eesti kunstnikele. Kuhu jäid nüüd meie tuntumad ja võimekamad kunstnikud oma loomingu paremikuga? See näitus vajas ja küpiseid töid, kuna ta polnud mõeldud mingi koolinäitusena.

Kuigi näituse kataloogi eessõnas katsutakse nagu eesti kunstnikku tema näitusel esitatud loomingus vabandada sellega, et ta liigub maade ja kontinentide vahel ja tema looming on selle tõttu muutunud rahvusvaheliseks nagu ka ta ise on muutunud kosmopoliidiks, ei tarvitse see sugugi nii olla.

Kui kellelgi on kutsumust olla eestlane, jääb ta ka selleks vaatamata kus ta elab, võib olla ja jääda eestlaneliseks. On vaid vaja kutsumust selleks!

Nähtavasti on eesti kunstnik vöörsil — välja arvatud erandid — sedavõrd vaimselt assimileerunud, et ta rahvastunne on löönud kõikuma ning selle tõttu ka kutsumus rahvapäraseks loominguks on juhuslik. Võimalik ka, et püütakse tabada võõraste maitset, et loomingut kergemini rahaks muuta.

Tegelikkus aga näitab, et ka eestlane ostab rohkelt kunsti ja eestlase kunstimaitse on kõrgel tasemel. Ostetakse meeleldi rahvuslikel teemadel loodud kunstiteoseid. Ja meil leidub õnneks üksikuid rahvuslikult meelestatud kujutavkunsti meistreid, kes on pidevalt loomingulises tegevuses, et rahuldada nii eesti kui ka võõrast ostjaskonda.

Viimased koguvad meeleldi eestiainelist kunstiloomingut, kuna see on uus ja erinev turul leiduvast.

K. LEIK

Endel Kõks:

Hobo ja Maple Leaf

Hobol oli ainult üks päev elada. Tal ei olnud kodu, keegi ei teadnud kust ta pärit oli ja tal ei olnud peremeest. Kanada määrused lubavad niisugust koera pidada kodutute koerte kogumispunktis ainult ühe nädala ja siis lõpetatakse tema elu.

Ma ei tea täpselt, kuidas Linda sinna sattus, aga ta oli märganud selle noore ja must-pruuni tumedates silmades niisugust ahastavat ja küsivat pilku, et kas tõesti pole maailmas ühtegi inimest, kes mind omale tahaks ja mu elu päästaks? Linda tuli koju- rääkis oma isa ja emaga, võibolla nuttis ka natuke, aga sai lõpuks loa Hobo oma hoole alla võtta.

Linda töi Hobo koju ja ma usun, et Hobo oli selle üliõnelik ja tänulik, ta uuris kohe võik kohad majas läbi, jooksis ringi, liputas saba ja katsus ka maja kassiga sõbraks saada, aga sai selle käest käpaga mööda nina. Jajaa, ega kõik siin maailmas pole noore ja eluröömsa koera vastu sõbralikud.

Aga ega koergi pole palju targem kui inimene — ühest õpetusest pole talle küllalt ja ta teeb pidevalt uusi katseid kassiga sõbraks saada, mis aga ikka lõpevad sellega, et kass teeb hirmsat häält, tõmbab end vihaselt küüru ja jalutab siis üleolevalt ja ükskõikselt minema.

Linda hoolitseb Hobo söögi ja joogi eest ja kui Hobo väljas peab olema, siis paneb tema rihma, et koer mitte tänavale ei jookseks ja seal auto alla ei jääks. Kui aga juhtub, et keegi räägib telefoniga, siis nähtavasti mõtleb Hobo, et nüüd on see inimene rihma pandud ja et tal on paras aeg kassi sõõk kausist ära süül mis muidugi on põhiline eksitus.

Päeval on Linda koolis ja Hobo on tihtipeale kodus päris üksi — ja mis peab siis üks koer tgavusest tegema, loomulikult otsib ta omale ühe asja ja katsub seda katki närida. Neid asju on juba olnud õige mitmesuguseid, vilmane oli ahv, mida kutsuti Sad Monkey'ks ja millel ta ühel igavusehetkel oli käe otsast ära närinud.

Selle eest sai ta töreleda ja talle tehti selgeks, et niisugune ahvide katki närimine on täiesti lubamatu. Vahetevahel toob ta ise just närimise all oleva asja, laseb selle maha kukkuda, liputab saba ja vaatab inimese otsa sellise pilguga, et vaata — seda võisin ma ometi närida. Mõnikord, kui ta on olnud tulbli koer, ja põhiliselt ongi ta väga tubli koer, siis antakse talle porvgandeid või õunu närida, mis nälvad ta ile maitsevat.

Lindal on ka öde Ingrid. Ingridil pole koera, aga tal on teised huvid. Ta on nimelt jäähokifantast, käib peagu kõikidel kanada Maple-Leafi-mängudel ja pääseb kuidagimoodi istuma just esimestesse ridadesse. Ning kui keegi tahab saada pääset väljamüüdud Maple Leaf Gardeni siis Ingrid oskab ka seda korraldada.

Tema lemmikmängijad on rootslased Salming ja Hammarström ja tal on nende autogrammidega fotod käekotis ja neid näitab ta ainult eriti usaldatavaile ja jäähokist usaldatavalе isikuile. Ja kui selgub, et isik on teadlik jäähokist ja on huvitet mängude tagajärgedest, siis tuleb sealt käekoti põhjast välja veel terve patakas fotosid Kanada jäähokistaaridest ja nende kõikide kohta oskab ta teha mõnesuguse märkuse ja kommentaari.

Käesoleva sesooni algus oli Maple Leafidele väga halb, nad kaotasid viis mängu järjest ja see tegi Ingrid väga kurvaks. Nüüd on nad aga võitnud juba kolm mängu järjest ja Ingrid on jälle röömus — elu on muutunud palju ilusamaks.

Hammarström ja Börje Salming on Kanadas tõesti väga populaarsed — kui sugisel mängiti Kanada Cup'i seeriat, siis Salmingu jääle ilmudes tõusis publik pusti ja andis talle kestva aplausi — ja see on ülim, mis siin Kanadas võib ühele jäähokimängijale osaks saada.

Rahvas siin võtab mängijate käekäigust ja tervisest osa ning ajalehed ja TV toovad teateid mängijate vigastustest ning paranemiskäigust. Töökohtadel räägitakse võistluste tagajärgedest ning juhtub, et ajalenemüüja poisike õhtul kell üksteist koputab uksele ja üleb: "Ma mõtlesin, et teie ehk soovite teada mängu lõpptagajärge?" Poistegrupid vaiksematel tänavatel ei veereta mitte jalgpalli, vaid katsuvad jäähokikeppidega mingit jäähoki moodi mängu mängida.

Mis ime siis, et eesti tütarlaps Ingrid on sellest kõigest kaasa kistud ja elab kaasa Maple Leafi kaotustele ja võitudele.

Raske eksitus USA diplomaadi poolt

NEW YORK (VES) — Hiljuti teatati ajalehtedes (Daily News j.t.), et üks kõrgem ametnik USA saatkonnas Moskvas on välja andnud KGB ühe kaastöölise, kes andis USA saatkonnale üle väga tähtsat informatsiooni.

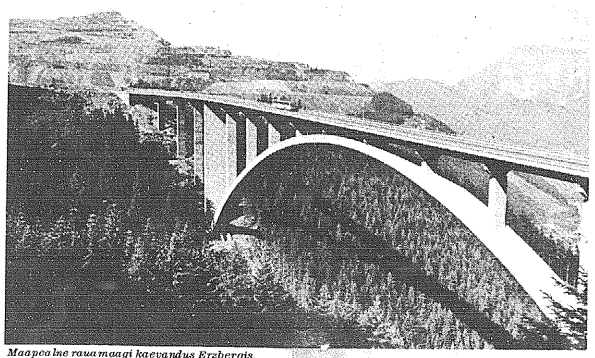
Informaator, kelleks osutus N. Vene KGB ohvitser toimetas saatkonda väga tähtsaid dokumente, mis sisaldasid olulist informatsiooni agentide värbamise kohta ameerikiaste seast USA-s. Samuti oli selles informatsiooni ameerika ametisikute kohta, korrespondentidest ja äritegelastest, kes külastavad Moskvat jne.

Ühe USA Moskva saatkonnas töötava vanema diplomaadi korraldusel anti need dokumendid tagasi nõuk. vene võimudele, vaatamata sellele, et saatkonna juures töötavad USA vastuluure asutuste esindajad selle vastu protestisid.

Lehtedes kirjutatakse, et nõuk. võimudele ei valmistanud raskusi dokumente üleandnud isiku kindlakstegemine. Sellele järgnes tema arreteerimine ja surmanuhtlus.

Enne dokumentide üleandmist tehti õnneks neist saatkonnas koopiad. Need aitasid USA võimudel mõndagi selgitada Moskvat külastavate ameerikiaste osas.

Seni pole teateid, mis sai "kõrgemast" ametnikust, kes raskelt eksis USA huvide vastu.

Maapealne rauamaagi kaevandus Erzbergis.

Ilmar Arens:
Külastades prof. Tammelo't Muljeid Viinist ja alpidest

Nelikümmend aastat tagasi sai Ilmar Tammeloga Tartus võisteldud üleöö eksamite loopimise kiiruses, kolmkümmend aastat tagasi Heidelbergis ülikooli spordiväljakul kiirjooksudes 100—400 m., hilemusega 1:1. Kuid seda ei suutnud hulgal ajal mõista, kuidas tema nüüd kõigist meist, oma kursuskaaslasist nii kaugle ette on jõudnud selles pikamaajooksus, mida nimetatakse "ajalikuks eluks".

Need ja teised "igavikumõtted" mõlkusid ajus Tammelo kõrval ta moodsas autos Salzburgi ülikoolist teel ta "koduurgu" Lochenis, umb. 35 km linnast, mööda rahvusvahelise kuulsusega Alpisuvitus-järvest Mattseest.

Kuid too Tammelo elamis-urg osutus vägagi avaraks moderniseeritud Austria talumajaks koos õunaaia ja muruväljaku või ilauaiaga. Trepil tuli vastu tema asutraallannast abikaasa, noor ja ülimalt tütarlapselik naisadvokaat. Selgus, et esialgselist kohanemisraskusist säälse "Põhjala" karmi kliimaga, kuigi päämiselt vaid röskuse, vihma ja uudedega oli too lõunapoolkera sõbralikust päikesepaistest tulnu juba õnnelikult üle saamas.

Kuid eks aidanud temal neid päriskodu eeliseid unustada mitteüksi see ülimugav Alpikodu vaid ka kultuurikontaktid Mozarti-linna Salzburgi ning edasi Viiniga — ühega elamisväärsemast tänapäeva suurlinnadest. Sellele lisanduvad muidugi veel sisseostukontaktid Münchega.

Aga ega olnudki pikaks Tammelo juures jalga puhata, juba pererahvas kibeles väljasõiduks umb. 15 km kaugusele Irrsee äärde — selleks et sääl ühes sõbralikus ja koduses restoranis paraja Austria veini saatel lõhepraadi süüa.

Teise päeva varahommikul toimus juba pikem väljasõit mööda imekaunist mondseest Salzkammerguti, ringi Wolfgangisee, üle St. Gilgeni, Storbli kuni St. Wolfgangini, kuulsasse operetivõõrastemajja "Zum weissen RÖssl."

Tagasiteel St. Gilgenis peatudes tõusime kerge vaevaga ka sällse kõrgeima eel-Alpi mäe Zwölferhorni tippu (1.522 m.).

Esmaspäeva hommikul oli võimalik paari tunni vältel jälgida Tammelo'd igapäevase töö juures kateedri- ja instituudi juhatajana Residentsis asuva vana ülikooli lahedais tööruumides. Kogusummas 5 abitööjõudu moodustasid Tammele teadusliku staabi. Neist torkasid eriliselt silma assistendid dr. Dorothea Mayer-Maly, haruldasim viimistletud teadusliku saksa keele viljeleja senikohatuist, edasi dr. Schreiner, parlamendiliige opisitsioonis olevast Rahvaerakonnast, samuti tuntud itaalia õigusfilosoof, südamlik ja hää inimene, dr. Ivanhoe Tebaldeschi. Nende juuresolekul anti mulle pidulikult üle kaks hiljutiilmunud Tammelo teadusliikku publikatsiooni, mahukad raamatud, milledest juttu tegemine jäägu kriitikute hooleks.

NooeTammelo kodus veedetud kolm päeva olid ülimalt intensiiveselt elatud, jätkus siiski ka aega haledaks allakukkumiseks tema hommikuvõimlemise trapetsilt kõvale saalipõrandale ühe käepideme katkemise tõttu. Aga oli seegi kord õnne õnnetuses: õnnetus teha "kassihüpe" põlvedele ja küünarnukkidega, tulemusega tühised kriimustused ja muljutused paaris punktis.

Pärast Salzburgi kindluse ning peapiiskoppide "veevärgiga" lossi Heilbrunni (mitte ära vahetada saksa Heilbrunniga!) külastamist jätkus meie sõit Austria pealinna Viini. Hoolimata sellest, et kuulus saksa-austria poeet Rainer maria Rilke Weini mentaliteeti summeerivait nimetab "lamedaks, ilma vaimse teravuse ja sõgavuseta", õppisime selle paljukannatanud suurlinna elanikke tundma nende pääleksepoolsemast küljest. Väljasõidud Schönbrunni, Belvederesse, samuti õhtune "pummeldusreis" Praterisse ja Grinzingisse mõodusid ülevas ja sädelevas meeleolus, hoolimata ootamatult puhkenud pikaldasest vihmast.

Eriliselt meeldejääv oli "foorum" keskse "Diana"-sauna "türgitoas", kus juhuslikult kohalviibiv tshehhi päritoluga meie hotelliportjee Douda mind tutvustas kui "Rootsi imelooma". Sellele järgnenud "lava-konverentsil" tuli Viinl advokaatidele, arstidele jt. selgitada rohkem kui tunni vältel Rootsi kummalist majanduspoliitikat mööduud valitsuse ajal. Et:kas on ikka õige ja üldsegi võimalik, mida Astrid Lindren on seletanud ja kirjutanud ning palju muud absurdset. Vaidlusist selgus, et vähemalt saunalaval domineerisid "kodanlased" 8:2, hoolimata sellest, et Viinis pidi valitsema sotsialistide-enamus.

Prof. Ilmar Tammelo

Saunast pääsnud, tuli siirduda ühte Belvedere lossi lähedasse kroaatide restorani lõunat sööma. Viini snitzel ja ehtne Kroaatia slivovits' maltsesid siin ülihästi. Kuid ega see istumine nii lihtne polnudki, otse meie kõrval lärmitses laudkond puht-serblasi, Jugoslaaviast tulnud turistid ning kroaadist peremeest piidles aegajalt kartlikult nende suunas, et kas vahest ajalooliste vaenlaste "dünaamika" ei löö lõkkele kuhugi ebasoovitavasse suunda?!

Kuid midagi halba ei juhtunud, vastupidi: slivovitsi juures saime Tito-serblastega häädeks sõpradeks, eriti kui seletasin, et Titol kui kommunistlikul sõjavangil lasti 1918 Narva-Hermanni kindlusest puutumatult kodumaale minna-vastasel korral ei oleks Jugoslaavial olnud Titot ega tulnud ka "revoluutsiat". Titomehed sattusid ülimasse valmustusse, alustasid oma rahvuslike laulude ja mingit laadi "sõjatantsudega" ning kutsusid järgmisel suvel kindlasti külla.

Peale selle õnnestus sääl osta "tollivabalt" liitriline pudel "ehtsat" serbia slivovitsi, venekeelse teksti ja aurahadega maailma "kõige paremat vägijooki", nagu tõendati.

Mele "kultuurikontaktid" Viinis piirdusid seekord vaid istumisega kahel õhtul Hünberi kuursalongis, selleks et koos künnete Euroopa ja muude maailmaosade maade turistidega klaasi veni juures kuulata lõpmatuseni STrausside jt. valsse ning muid kergeid palasid. Teaatrikülastuseks ei jätkunud aega, kuna tuli asuda tagasiteele — ühepäevase peatusega Leobenis, steiermarki A.pides.

Siin oli võimalik teha väljasõit ühte maailma vaatamisväärsusse — Eisenherzi pealmaa rauakaevandusse, kus umbes 1.500 meetri kõrgune reuamaagimägi oli pruunika trepilise püramiidina ära kooritud ning maagitagavarasid — Austria rahvuslik rikkus — pidid jätkuma veel 50—60 aastaks.

Bruno Kreiski ning tema sotsiaaldemokraatlik valitsus leiti siinseis töölisperekonnis ("Bergsleute") olevana väga hää ja tööliste hääolu eest hoolitsev.

ILMAR ARENS

Samariitide jõululaadast

Samariitide jõululaat lõinud pühapäeval Jakobi kiriku koguduse ruumides õnnestus igakülgselt. EPR Samariitide Sõprade Ringil on pikaaegseks traditsiooniks korraldada aasta esimesel advendil perekondlik koosviibimine, mille sissetulek kogu ulatuselt läheb jõulurõõmuks abivajajalle lähedale ja kaugemale kodumaal.

Loteriiloosid lõppesid pea ja järgnev kava leidis rohke kuulajaskonna elava poolehoiu. Vaevalt keegi võis jääda tulmaks meie lasteaia mudilaste innustunud lauluesitusi kuuldes.

Eesti Lasteaia juhataja Erna Klemmeri armastusväärne meie kõige noorema põlve juhtimine väärib eesti lastevanemate sjirast tänu. Eesti Algkooli 4. klassi õpilastrio — Maria Poska, Maarika Hieatanen ja Tiina Laantee — esines muusikaliselt nii klaveri kui viiulipaladega ja lõbustas kuulajaid Helga Kerstelli lugemikust valitud naljaloo esitusega.

Kava täiendas raamatulaud, mottoks: "Raamat parim jõulukink". Samariitide Sõprade Ringi esinaine Vera Poska-Grünthal tuletas meelde meie naiskirjanikke Betti Alveri ja Asta Viilmani hiljutisi tähtpäevi ning ühenduses sellega esitas gaid Aino Lepik Betti Alveri luulet.

Külalisena osavõtjate seas tervitati ka kirjanik Alma Tedetrit Norrköpingist. Sõprade Ringi liikmele Maria Koppermannile saadeti ühine tervitus. Ringi väsimatud tegelased võisid rahul olla õnnestunud ettevõttega. (R).

Senaatorid ei pääse aatomitehasesse

Iisraelis viibib praegu 12 USA senaatorit, et tutvuda, kuivõrd Iisrael vajab neid kaht nukleaarset reaktorit, mida ta taheb USA-st osta. Kuid Iisraeli valitsus ei ole lubanud USA *senaatoreid* oma *aatormiettevõttesse* Dimonas, mida senaatorid soovisid külastada, et olukorraga tutvuda.

USA-s on arvamisi, et Iisraelil eelnimetatud ettevõttes on valminud juba vähemalt 20 aatomipommi. Iisraeli ametlikest ringkonnist on mainitud, et arvestades poliitilise olukorraga Iisraelil ei jää muud üle, kui rajada "mitmesuguste ülesannetega aatomi-ettevõtteid". Iisraeli ajalehtede järele Iisrael tegeleb oma aatomi-ettevõttes peamiselt rahulike eesmärkidega.

Dr. Arensi laevahukuurimiste tulemusist

Eesti õigusajaloolane dr.jur. Ilmar Arens, kes Nordiska Museumi uurimistöölesandel töötab Riigiarhiivis mh. vanaaegsete õuekohtu-protokollide levahukuprotsessidega, sai Sjöhistoriska Museetilt kiituse- ja tänukirja ühenduses nende praktiliste tulemustega, mida Arensi uurimine on andnud.

Protokollide järele lokaliseeritud vanaaegsed laevahukupaigad on leitud ja vrakkidest tehtud nii ajaloolise kui materiaalse väärtusega leide. Mereajaloo muuseum on määranud Arensi "dokumentaalsete leidude" tegelikuks töötlejaks ja vrakkide praktilise otsimise korraldajaks merendusinsener Bert Westenbergi.

Arens oli juba paari aasta eest tema poolt uuritavaist Svea Õuekohtu protokollodest leidnud teated ühe keskmise suurusega rannikuid-pidi liikuva purjeka "Cronones Baijort" hukkumisest Ängermanlandi raanikul 1643, seega Kolmekümne-aastase sõja ja järjekorralise Taani-Rootsi sõja (1643—45) päevil.

Selle purjeka hukkunud vraki olid aga paar-kolm Grundsunda kihelkonna talupoega juba 1644 talvel leidnud ühelt neemelt Örnsköldsviki linna piirkonnas ning nad olid rüüstanud sellelt kogu hinnalisema vara.

Seejuures maeti neli varkil leiduvat laipa, kaks meest ja kaks naist "pühitsemata mulda". Taoliste tegude eest karistati neiki asjaosalisi Svea Õuekohtu poolt raskesti.

Nagu vastavast tänukirjast selgub, on Rootsi Merasjaloolne Muuseum nüüd selle vraki asukoha dr. Arensi poolt vihjatud paigas kindlaks teinud ning säält

Dr. jur. Ilmar Arens uurib vanu laevahukkusid

ka "midagi" leidnud. Seda kasutatavat juba pikemat aega paatide maaletõmbamise ja kinnituskohana, nagu see mitmeli avarlikohtadel tavaline.

Teistel andmetel olevat sama Mereajaloo Muuseum nii selles 1643.a. hukkumiskohas kui ka paaris teises Arensi poolt arhivaalides leitud veelgi tähtsamate "rahalaevade" hukkumiskohas leidnud muuhulgas mõnesuguseid "metallesemeid". Targu valgitakse ametlikult poolt, kas neis vahest võinuks tegemist olla vanade, 16—17 sajandi vaskraha-plaatidega, milledel tegelikult oleks hindamatu väärtus.

Nagu Arens ise meie lehele hiljuti seletas, on tema mõõdunud kuul (okt. 1976) sattunud ürikuis veel kahe eriliselt huvitava ning väärtuseteleide töötava laevahuku jälile. Üks neist sõidul Sigtunast Stockholmi Mälarikäärus ning teine kuningliku Tullgarni lossi eelsel karil.

Arvustaja õiendus

Oma esialgses seisukohavõtus arhitekt Carl Olof Nordlingi äsjailmunud raamatu kohta "Cátorna kring Birger jarl, Ösel och Borgå" on nende rõdade kirjutaja kiirustamise tõttu kahjuks veidi eksinud ühe paljudest Nordlingi hüpoteesidest tsiteerimises. Nimelt pärast pikemaid arutlusi jõuab N. lõppjäreldusele: Birger jarli 1240-ndate aastate sõjaretk toimunud (Lääne-Saare) eestlastega asustatud Uusimaa ranniku, eriti Porvoo (Borgå) ümbruskonna vastu, mitte aga otseselt Saare-Lääne ranniku vastu nagu arvustuses mainitud. Raamatus endas on see mõmete rõõbiti-hüpoteeside ja edasi-tagasi arutluste tõttu raskesti leitav. Kuid selgemini on seda hüpoteesi kui pääsvõimalust rõhutatud samale raamatule lõgilisatud "tutvustamiskirjas", mida oli võimalik lugeda alles hiljem.

Muus osas jääb nende ridade kirjutaja oma hoiatavate tähelepanujuhtimiste ja ka teadusliku kahtluse juurde. Sellest hoolimata, ei tule käesolevat Nordlingi raamatut pidada mingiks "teadusliikuks kõmutegemiseks", vaid ta väärib igati keeleteadlaste, arheoloogide jt. tõsist tähelepanu ning analüüsimist.

ILMAR ARENS

Pööravere Suursoos leiti muistne pakkudest sõjatee

Nooremapõlve arheoloogi Mati Mandell suiest kodumaal leidub äsjailmunud "Eesti Looduse" numbris kirjutis "Pakktee Suursoos". Selles analüüsib ja arutleb M. 1971 Pööravere Suursoost ehk Lehu rabast kraavitamisel ilmsiks tulnud muistset pakk- või sõjatee.

Nimelt oli kraavikaevaja Avasalu küla elanik Osi märganud, et koos turbaga oli kraavist välja tulnud umbes 2 meetri pikkusi latte. Kraave uurides nägi ta neid ka kraavide seintes, rabapinnast 1,2—1,8 m sügavusel.

Saanud teate sellest leiust P.-Jaagupi kodu-uurijatelt toimetanud Mati Mandel kohal 1975 oktoobris ja 1976 mais lähemaid uurimisi.

Teepakud olid nähtavad ligi 300 meetri ulatuses ning proovikaevamine näitas, et tee oli tehtud rabassè 2—2,5 meetri pikkustest ja 10—12 cm läbimõõdu ga okaspuulattidest. Need on otstest risti või põiki läbi raiutud ning lebavad tihedalt üksteise kõrval, moodustades ühekihilise siilutise.

Too teelõik asub Pööraverе-Annamõisa külast umbes poolteist km lõuna pool, suunaga peaaegu põhjast lõunasse. Tartu geobiokeemia laboratooriumis tehtud analüüsi kohaselt on teepukud 440—500 aasta vanused. Seega võis tee rajad olla XVI sajandi keskel, tõenäoliselt Vene-Liivi sõja alguses 1560—1570.

"Milleks selline tee on tehtud ja kuhu ta viib?" küsib Mandel samas ning viitab Jaan Jungi poolt (Muinasaja teadust eestlaste maalt, II, 1898, lk.88) kirja pandud rahvapärimusele "Vene sõjateest", mis viinud Tabria külast (Sulgus) 10 versta pikkuselt läbi pehme soo kergu poole, Mäemetsa talu alla.

Kuid seniavastatud teelõik suundub seevastu hoopiski lõuna poole, keset raba asuva "Ämmametsamäe" rabasaare suunas. See viimatimainitud rabasaar on aga üldiselt tuntud muistse pelgupaigana. Rahvajutu järgi olnud sääl muiste koguni "linn" ning selle asemelt olevat hiljem mingeid esemeid leitud, mis aga kahjuks pole jõudnud muuseumitesse. Arheoloog Mandel on väliselt vaadelnud ka mainitud "Ämmametsamäge" ehk hõreda metsaga kaetud moreenselajndikku, selleti siiski leidmata mingeid tehisrajatisi.

Lõpuks märgib M., et teateid rabade pakkteejääruste kohta on laekunud varemgi. Enamasti on aga olnud tegemist hoopis hilisemate (mõõdunud sajandi) teedega või väga fragmentaarsete jälgedega varasematest teedest, mis pahatihti olid juba enne hävitatud, kui teade arheoloogideni jõudis.

Suursoos avastatud tee on oma ulatuse ja hea säilivuse poolest ainulaadne. Selle lähem uurimine töötab anda mõndagi keskaegse Eesti liiklusteede ja olude tundmaõppimisele.

Samast kuuleme, et too "Suursoo pakktee" on esitatud rikliku muinsuskaitse alla võtmiseks. Kuid kraavitamine rikkus raba veerezhiimi, mistõttu too pakktee on määratud hävimisele ning nõuab kiiresti täielikku läbiuurimist. Lisaks võika aga M. arvates pakktee uurimisel rabast välja tulla muidki huvitavaid leide.

Tõsiasi

Slovaki kongress tõstis esile EPL-i

Slovakkide ülemaailmse kongressi järjekordne kokkutulek toimus seekord Prantsusmaal Strasbourgis. Kongressi avas esimees (president) Stephen Roman. Päevakorras oli ülekaalukalt nende sisemised poliitilised ja kultuurilised probleemid.

Kongressi informatsiooni komisjoni esimees Greiner kriipsutas eriti alla, et eksiil-pressist "Eesti Päevaleht" Stockholmis on pidevalt oma lugejaskonda informeerinud slovakkide elu-ja valdustest maailmas. Edasi teatas Greiner, et ta on astnud ühendusse meie ajakirjanduse esindajatega "Eesti Post" juures eestiainelisete uudiste saamiseks välis-slovakkide häälekandjas "Slabodne Slovensko" (Köln) avaldamiseks.

Lõpukommünikees on maailma avalikkusele öeldi muu hulgas, et "slovakkide ülemaailmne kongress, mis on umbes 3. miljoni vabas maailmas eluneva slovaki keskorganisatsiooniks, peab oma kohustuseks igal võimalusel selgitada demokraatlike riikide esindajatele mitte ainult Slovakkia saatust, olukorda ja arusaamist, vaid ka kõigi teiste rahvaste oma, kes peavad tänapäeval elama kommunistliku vägivalla all ega tohi ise vahalt otsustada oma riigivormi üle, samuti mitte sõlmida kontakte teiste demokraatlike riikidega".

Ja edasi:

"Pan-Euroopa idee peab püsima elavana kõigi rahvaste juures. Seda tuleb rahulike vahenditega propageerida, et kunagi oleks võimalik Euroopa ühendamine, kus kõik Euroopa rahvad võiksid ise otsustada oma saatuse üle".

Kongressi istangu vältel olid delegaadid omale külla kutsunud Luksemburgis asuva Euroopa parlamendi kristlik-demokraatlike parteide esindajad, kes saamaegselt pidasid ka oma koosolekut Strasbourgis.

Küllalised saabusid eesotsas Pan-Euroopa Unioni esimehe Otto v. Habsburgiga ning nende hulgas võis näha arvukalt Lääne-Euroopa riikide parlamendiliikmeid. Saksa Liidupäeva liikmetest oli kohal dr. Aigner, dr. Klepsch jt. Itaalia grupi juhina esines Euroopa parlamendi ase-president Giovanni Bersani, hollandlaste nimel tervitas slovakke parlamendiliige Jan de Koning jne.

Hiljem võttis slovakkide delegatsiooni ametlikult vastu Euroopa nõukogu ministrite-komitee sekretär dr. Klebes. Temaga arutati peamiselt Euroopa integratsiooni probleeme ja võimalusi kontaktide sõvendamiseks slovakkide ülemaailmse kongressi ja vastavate Euroopa nõukogu organite vahel.

Lõpuks otsustasid slovakid järgmise ülemaailmse kongressi kokkukutsuda 1978 mai kuul Washingtoni. (EPL/JAD).

— —

Gullan ja Ants Nõmtakil sündis Gävles tütar.

USA-st a-relvi Euroopale

WASHINGTON (ME) — Pentagoni teatell arendab N. Liit mitmetüüki uusi aatomirakette ja on ähvardamas nendega eriti Euroopat. Vahetult peale seda teatas Nato peasekretär Joseph Luns, et USA kavatseb viia europoasse oma kõige moodsamaid aatomi-rakette.

Neid "ristleja-rakette" peetakse väga ohtlikeks relvadeks, sest nad liiguvad nii madalalt, et neid on raske hävitada. Rakette saab tulistada välja lennukitelt, laevadelt, allveelaevadelt ja maad mööda liikuvatelt aiustelt. Nad on veel arenemise seisundis. Nato koosolek, millest võttis osa muuseas ka uus Kanada sõjaminister Barny Danson, leidis üksmeelselt, et Warssavi pakti sõjalised ettevalmistused on suureks ohuks ja ähvardueks kogu vaba maailmale.

ISIKUPÄRANE MIKIVER

20. nov. avati Välis-Eesti galeriis Olev Mikiveri õllmaalide näitus. Mikiveri maalide nimed vihjavad tihti loodusele, kuid ta maastikel ja vaateil on mõnikord mingi kõrval — või lisaseletus, mis annab nelle erilise huvituvuse. Ühel eelmisel näitusel oli näit. ajaloolise ainaestikuga retrospektiivseid fantaasiapilte, teisel mälestusmaale kodukohast jne. Seegi näitus algab reministsentsidega saatuslikust sügisest 1944. Maalis "Teekäijad" on kujutatud raske sügitaeva all astuvaid tuhme inimkujusid, äravahetamiseni sarnaseid Saaremaa kadakatega, kes on algamas oma tuntud teekonda. Mõttelisett samasse liiki võiks lugeda hoogsa ja kutsuva "Märgutuled", mis oma sooja punase helgiga on kogunemise ja kokkukuuluvuse märgiks. Seda kutsumissümbolit võiks ehk praktilliselt liikuma panna Eesti Päevade teenistuses (reproduktsioon kutsekaardina vms.). Siinjuure olgu öeldud, et "Välis-Eesti" on valminud terve rida jõulukaarte Mikiveri maalide järgi.

Uuena on tulnud Mikiveri kunsti mingit laadi religioosne tunnetus. See on kas kõlkjumaluslik panteism, paganlik loodusekummardamine, ebausk või isegi päris usuline tunne. Nii figureerivad tõsõde mimeledki sõnad nagu "altar", "katedraal", "taevane". Pidulik "Päikesealtar" on austuseavaldus päikese

Olev Mikiveri näitus VE-galeriis kestab 17. detsembrini.

eluandvale jõule, kuid selle kuuma kollase ümber on ka päikesetõusu-aegset sinendavat jahedust. Teine päikesemaal on "Metsakatedraal", kus tõusev päike on fassaadi roosaknaks vertikaalselle puutuvedest templisammastele. Varjundirikas maal peente valguseja varjuvürgudega. Samalaadset loodusetunnetust on "Taevastes metsades", kus kunstnik ärakulunud pilvelammaste asemel näeb tihedaid siniseid metsi. "Hiliskeskaeg" oma salapäraste ehemärkidega (r. järtecken) linnatornide kohal vahendab samasugust tundemüstikat: nagu ei saa tähele panemata jätta päikesejõudu, nii peab arvestama ka neid ennustuslikke looduseilminguid taevas.

Mikiveri viimase viie aasta näitustel on tihti ka mõni päris realistlik maal (n. "Ignaberga maastik", "Sirelid" jt.). Selgi korral on väljas tore see ja suvine "Lehmakari", mis on kahtlemata igasuguse sümboolse tagamõtteta. Maalimisviis ei ole aga sllerealistlik nagu nimetatud varasemais töis, vaid selles on äratuntav Mikiverile omane klikirja-taoline pintslilöök. Samasse laadi võiks liigitada ka ta põhjamaiselt jahedavärvilise "Südasuve".

Maalide kõrval on väljas ka paar tuttavat sõjamälestuslikku linooli.

Olev Mikiver on dekoratiivsusse kalduv maalija, kelle õlivärv on pisut kuiva- ja õhedavõitu, kuigi värvirikas. Ta valib teemad, kus dekoratiivsus on loomulik ja teemaga sobiv (eriti sellel näitusel). Tal on huvitav pintslija värvikäsitlus, omapärane kunstnikupiktuur, mis paneb ta pinnad iselaadselt elama: pisikesed punased kolmnurgad tõusevad näit. rohelisest pinnast või nappi sinist helgib pruuni või kollase vahelt.

Isikupärane näitus, mis ei ole igav. Huvitavad on uued mõtteteemad ja nende lahendused.

Näitus jääb üles 17. detsembrini.

EEVI END

— — —

Matti Pikner nimetati Förenade Fabriksverken personaaldirektoriks. Ins. Pikneri ametisse astumine toimub aasta vahetusel.

● *Mis juhtus*

AATOMIJÕUJAAM POMMIOHUS

Ringhalsi aatomijõujaama juurest leiti kodutehtud pomm pärast seda, kui Göteborgs-Tidningeni kirjakasti oli pandud anonüümne kiri pommiähvardusega. Lõhkemise puhul oleks pomm vigastanud jõujaama isolaatoreid ja tekitanud suuri kahjusid.

Leitakse, et valve aatomijõujaamade juures on puudulik. Sündmus kergitab esile probleemi, kuidas tulevikus tõhusalt kaitsta aatomijõujaamu mitmesuguse sabotaazhi eest.

POOLA PAKUB ROOTSILE SÜTT

Poola valitsus on teinud Rootsile ettepaneku suuremahulgaliseks kivisõe eksporiks Rootsi. Kivisütt võiks Rootsis kasutada elektri produtseerimiseks ja soojendamiseks. Rööbiti sellega on Poola valitsus nõus müüma Rootsile ka Poolas kivisõest produtseeritud elektrienergiat.

Poola valitsus on pikemat aega majandusliikus kriisiolukorras ja võlgades nii ida kui lääne poole. Rootsile kivisütt müües loodetakse saada laenu ja välisvaluutat. Kuidas Rootsi praegune valitsus vaatab kivisõe ostmisega kaasaskäivale teatavale poliitilisele olenevusele Poolast, pole teada.

HISPAANIA BOIKOTT LÕPETATI

Rootsi LO ja TCO otsustasid lõpetada turismiboikoti Hispaania suhtes pärast seda, kui vabade ametiühingute internatsionaal (FFI) ja Hispaania ametiühingud olid esitanud vastava soovi. See ei tähenda, et LO ja TCO soovitaks oma liikmetel Hispaaniasse sõita. Lõpetatakse ainult soovitamine, mitte sõita Hispaaniasse.

Hispaania ametiühingud teatavad, et nad boikoti lõpetamise sooviga ei taha väita, nagu valitseks Hispaanias praegu demokraatia. Boikott on hispaanlaste meelest rahvusvahelise solidaarsuse demonstratsioon.

USA TÖMBAS ÜLES N. LIIDU ALLVEELAEVA

Cia erilaev Glomar Explorer tõmbas üles aatomirelvadega varustatud N. Liidu allveelaeva Vaiksest Ookeanist 5300 m. sügavusest. Allveelaev on täiesti terve ja korras, see on 100 m. pikk ja 230 tonni suur. Allveelaev, mis ehitati 1961, uppus plahvatuse tulemusena 1968.

USA laevastiku ekspertidel oli võimalus põhjalikult uurida venelaste torpeedosid. Need olevat olnud pisut vananenud, kuid siiski päris huvitavad. Ametlikult eitavad USA valitsusvõimud, et allveelaev on üles tõmmatud. Kogu operatsioon maksis 2,3 miljonit kroonl.

Dr. Salasoo 75-aastane

HUGO SALASOO

27. nov. tähistas Sydneys 75-a. sünnipäeva seltsitegelane ja esimese vabas maailmas asuva Eesti Arhiivi rajaja ning arhivaar dr. pharm. Hugo Salasoo.

Pärit Tartumaalt. Võtnud osa Vabadussõjast Tartu Kooliõpilaste Pataljonlga, siirdus ta juba enne 1917 kutsealale, õpilaseks Tartu Kivisilla apteeki. Lõpetanud gümnaasiumi eksternina, õppis ta rohuteadust Tartu Ülikoolis, mille lõpetas 1927 cum laude. Omandas magistrikraadi 1928 ja doktorikraadi 1932 doktoritööga "Mõruhein".

Töötas ülikoolis farmatseutilise keemia dotsendina 1928—1933. Kutsuti siis haridus- ja sotsiaalministeeriumi farmaatsia inspektoriks, olles hiljem direktoriks. Lahkus riigiteenistusest 1940, asutades Nõmmele Kivimäe apteegi, mille natsionaliseerisid kommunistid.

Lahkus Eestist 1944 ja tegutses Kempteni ning Altenstadti põgenikelaagrites eesti koolides õpetajana ladina keele, keemia ja tervishoiu alal.

Emigreerus Austraaliasse 1949 olles seal aktiivselt tegev eesti elu aladel — Eesti Seltside Liidu juhatuses, Sydney E. Seltsi Kultuurringis esimehena, ajaleht "Meie Kodu" kolleegiumi liikmena jne. Omab Sydney Eesti Seltsi kullast teenetemärgi.

Juubilari elutöötna võõrsil tuleb nimetada Eesti Arhiivi Austraalias, mille ta asutas 1953 olles selle korraldajaks tänaseni, huviala tööna tasuta. Kui arhiiv ei mahtunud enam Eesti Majja, viis ta selle üle oma majja, kuhu ehitas nõuetele vastavad ruumid. Arhiiv on praegu täielikumaid eesti arhiive vabas maailmas.

Juubilar on avaldanud rohkesti teaduslikke töid ja artikleid nii eesti kui välismaistes ajakirjades. Oli ajakirja "Eesti Rohuteadlane" toimetaja, Farmatseutilise käsiraamatu üks autoreid ja Eesti Farmakopöa toimkonna esimees ning tegelik toimetaja. Teenete eest annetati juubilarile E. V. Valitsuse poolt 1939 Valge Tähe teenetemärgi II järgu rist.

Huvitatuna botaanikast on ta avastanud Austraalias mitmeid senitundmatuid taimi, mis teinud tema nime tuntuks rahvusvaheliselt botaanikute peres. Akadeemiliselt kuulub ta korp! Fraternitas Livlenstae liikmeskonda.

Kirik ärgu toetagu vägivalda ja sõda!

GÄVLE (EPL) — Kommunister Voldemar Takkel Gävlest on üks neid kirikuõpetajaid, kes on koos umbes 500 kolleegiga alla kirjutanud nõudmisele, et Rootsis korjatud misjoniraha — kokku u. 80 miljonit krooni aastas — ei saadetaks Kirikute Maailmanõukogudele, kes toetab mitmesuguseid vastupanuliikumisi Aafrikas ja mujal.

Voldemar Takkel on avaldanud oma seisukohad Gävles ilmuvas ajalehes Arbetarbladet, mille puhul ta muuhulgas lausub:

"Misjoniraha tuleb kasutada koolide, haigeravi ja misjonitöö jaoks. Need, kes kollektide, korjanduste, õmblusringide ja muude vahendajate kaudu toetavad misjonitööd, peavad teadma, et nende raha ei lähe relvadeks ja sõjapidamiseks, ükskõik missugusel poolel.

Ma ei ole allasurutud rahva vabadusplüüete vastu. Aga seda võitlust tuleb toetada teistsuguste vahenditega. Minu ideaaliks on passiivne vastupanu, nii nagu seda propageeris Martin Luther King.

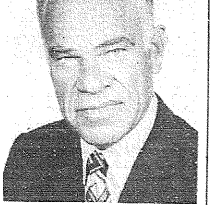
Kirikute maailmanõukogu põhendab liiga vähe tähelepanu kristlastele, kes on raskustes, näiteks tagakiusamiste tõttu idariikides. Sinna ei saa saata isegi piibleid."

Voldemar Takkel tunneb kristlaste rasket olukorda teiselpool raudeesriiet isiklike kontaktide kaudu. V. Takkel on sündinud Eestis, õnnistatud õpetajaks Tallinnas a. 1939 ja töötanud kirikuõpetajana Eestis 1940—44.

Kogu küsimustekompleks on Rootsi kirikule õluline. 500 protesteerivat vaimulikku on vähemuses. See näitab, et kirik on lõhestunud rõhutud rahvaste vabadusvõitluse küsimuses. Kogu kristlus elab läbi teatud murrangueega.

Rootsi peapiiskop Olof Sundby, kes hiljuti külastas Balti riike, ei oota esialgu üksmeelt selles küsimuses.

Peapiiskopi arvamist mööda võib küsimuse ümber tulla võitlus, mis võib kujuneda sama kibedaks kui naiskirikuõpetajate probleem. Aga see võitlus on kondiasti tõsisem ja haaravam, sellest võib kujuneda kiriku tuleproov.

VOLDEMAR TAKKEL

Gustav Ernesaksa muljeid USA-st

Helilooja ja koorijuht Gustav Ernesaks viibis hiljuti USA koorijuhtide kutsel nende USA 200 aasta juubelile pühendatud kokkutulekul ja on oma muljetest kirjutanud pika artikli ajalehes "Kodumaa".

Suurem osa artiklist on pühendatud koorijuhtide kokkutulekule ja ameerika muusikaelule, mida autor hindab läbinisti kiitvalt. Suur on olnud nõudmine N. Liidu kooride (nende hulgas ka Ernsaksa enda koori) heliplaatide järele.

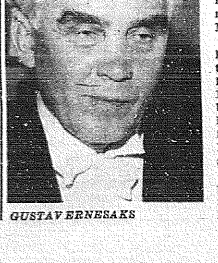
Sellele lisaks jagab Ernesaks muljeid üldse USA-st. Isikliku-mat tooni on tunda kirjelduses, kuidas ta kolme nädala vältel koos vennaga on tutvunud Ameerikaga lähemalt, reis oli 4000 kilomeetrit pikk. Autoril oli "võimalus näidata Ameerikas elavale vennale mõndagi, mida ta veel ise nähnud ei olnud".

Ernesaks on näinud filmi "Tiina", mis on talle olnud igati meeldivaks vaheldukseks, suhtumine filmi on positiivne.

Ameerika mandri eestlaste hulgas teatud tähelepanu äratanud sündmust, mille puhul Ernesaks juhatas New Yorgi Eesti Majas meeskoori, kirjutab ta:

"Et mul on kombeks tavaliselt ka sinna sisse astuda, kus meeslealu kuulda, siis sattusin helilooja Rudolf Tobiase tütretütre Maaja Duesbergi (tekstis Djusberg) juhatatava meeskoori selle hooaja esimesele proovile. Seal tuli endalgi kätt katsuda. Ernesaksa laulude juhatamiseks."

Autori, ajalehe toimetaja või tsensori soovil pole mainitud, millise kooriga oli tegemist ja kus proov toimus. . .

GUSTAV ERNESAKS

Rootsis ilmus KGB-raamat

John Barron: KGB. Sovjets hemliga agenter. Contra förlag. Malmö 1976. 400 lk. Kr. 63:—.

Kolme aasta eest ilmunud John Barroni raamat, mis põhjalikult paljastab N. Liidu poliitilise politsei tegevust ja ülesandeid, on nüüd tõlgitud ka rootsi keelde. Vastukaaluks alles hiljuti CIA pihta suunatud rünnakule on raamat vägagi teretulnud.

N. Liidust tulnud andmete järgi olevat KGB-raamat neljas nõukogude mitteametlikus bestselleri-nimestikus. SEda paljundatakse ja levitatakse salaja nn. samizdati korras. Pikapeale võib raamat koguni hakata oma leviku poolest võistlema Solzhenitsõni toestega.

Suure leviku põhjuseks on muidugi asjaolu, et raamat annab üge pildi nõukogude elust, nagu see tegelikult on. Raamat on loomulikult keelatud ja mitmes läänepoolseski riigis on katsutud selle väljaandmist pidurdada.

Tavaline venelane tunneb ainult oma argipäeva — ja vaevalt sedagi. KGB hoolitseb selle eest, et ta teadmised ka lähema ümbruskonna osas jääksid võimalikult väikseks. Nõüd aga võib nõukogude kodanik must-valgel lugeda sellest, kuidas ta ühiskond on kulissidetaguses tegelikult välja näeb.

Kui autoril valmis raamatu käsikiri, katsusid venelased kõige jõuga saada kätte mõnda koopiat enne raamatu ilmumist, see ei õnnestunud neil.

Raamatul on olnud suur mõju opinioonile nii USA-s kui ka mujal läänemaailmas. See annab hoopis laiema perspektiivi probleemile, kui arvestada praegust kriitikat CIA vastu. Raamatust selgub, kui suur vahe on CIA ja KGB vahel.

Rahvusvaheline terror on teatavasti viimastel aastatel muutunud ikka ulatuslikumaks. John Barronilt on küsitud, kas tema meelest on KGB kõikjal selle terrori taga.

— Väidetega sel alal tuleb olla väga ettevaatlik. Aga kuidas seletada asjaolu, et Kozlov on venelaste poolt saadetud Dublinisse, kus asub tegelikult IRA terroristiliku tegevuse keskus? Samuti on teada, et Carlos "Shaakal" (õige nimega Ijjitsh RAmirez) tõõtab koos Kuuba salaluureorganisatsiooni DGI-ga. Me teame kindlasti, et DGI tänapäeval ei võta midagi ette ilma juhtnõorideta KGB poolt.

Raamat on illustreeritud ja sisaldab Rootsis tegutsenud või Rootsiga tegemises olnud KGB-agentide nimistu. Sealt leiame kolm eesti nime: August Kolk (Rootsis 1957—59), Pavel Toom (1962—66), Adolf Toompuu (1960—63) ja Voldemar Veber (Rootsis 1965—67, Kanadas 1970—73).

Lätlane UNO-s ülesannetega?

N. Vene on muude aktsioonide kõrval, mis suunatud läände, eriti USA-s elavate baltimaalaste vastu, tähelepanu omistamaga ka võtetele, saata oma käsilasi maadesse, kus valitsemas Kremli poliitikat ohustav aktiviteet. Niisugusteks maaks on esmajoones USA ja selle kõrval ka Kanada. Nii toodi mõni aeg tagasi N. Vene UNO delegatsiooni juurde tööle lätlane Lezhinski. Mis kohustusi ta täidab, pole veel täpsemalt teada, kuid tema aktiivsus ja ilukuvus on juba avaldunud.

Lezhinski on staazhiga Kremli ametnik. Ta töötas Lätis pikemat aega nn. välismaadega sidemete arendamise komitees, mis on teatavasti üks KGB asutusi. Seal on ta teadaolevalt olnud aktiivsemaid teenistujaid. Ka on ta varem viibinud USA-s. Lätlaste andmeil on ta hästi informeeritud lätlaste olukordadest, organisatsioonidest ja tegevusest läänes.

USA-s viibides on ta olnud "saatjaks" siin käinud lätlastist kirjanikele, kui need siirdusid "loenguid" pidama lätlastele, nagu meil mõned ajad tagasi käis N. Vene võimude korraldusel eestlastele "tarkusi õpetamas" Jaan Kross.

Huvitav on märkida veel, et Vene võimud on tuntavalt suurendanud ka summasid, mis määratud sidemete pidamise komitee tegevuseks. Sellega on mõnitetav ja soodustatud nendepoolsete uute võtete esinemine läänemaailmas elavate baltimaalaste juures. Eriti ollakse huvitatud lahkhelide külvamisest, mis inimeste tähelepanu nende ülesannetelt kõrvale viivad ja takistavad ka organisatsioonidel nende töös suurema edu saavutamist.

• Leinateated

†

Unustamata armas abikaasa, kallis isa ja vend

Aleksander Männik

Sünd. 18/7 1902 Torgu vallas Saaremaal

Surn. 28/11 1976 Västervikis

Tröösti matuse leinas

ABIKAASA
Rootsis

JOHANNES PEREKONNAGA

ENDLA PEREKONNAGA

JURI PEREKONNAGA

ja

VEND LEONTI
perekonnaga Eestis

Puhka nüüd rahus vööramaa mullas, elad meil edasi mälestuste kullas!

Muldasängitamine laupäval, 11. detsembril kell 12.00 Västerviki uuel surnuaial.

†

Mälestame kurbuses Sinu jäädavat lahkumist meist kallis kaasmaalane

Aleksander Männik

KAAREL OJALA

PEREKOND HIMMIST

HERBERT PAALBERG
abikaasaga

ALEKSEI LÕUGAS
abikaasaga

PAUL PILL
abikaasaga

VALENTIN VABI
abikaasaga

ALEKSANDRA LETTMANN

VILMA LEPS

MONIKA LEPS

ROBERT LEES

Puhka rahus vööras mullas, kuigi Sinu sooviks oli igaviku voodi kodusaare kamara all.

†

Armast jutlustajat ja juhatuse liiget

Alexander Söderlund'i

mälestab leinas

STOCKHOLMI EESTI
NELIPUHI KOGUDUS

"Mina olen ülestõusmine ja elu, kes minusse usub, see elab, ehk ta küll sureb."
Joh. 10:25

Kui esineb surmajuhtum

Konsulteerige suurima usal dusega matusebürood

Thure Söderquist Begravnings & Eldbegängelsebyrå

Mariatorget 1
116 48 Stockholm
Tel. 44 80 07, 44 80 98

Eriala:

Eestikombelised matusetalitused

Ööpäevane valvekord

Mis . . .

Alg. lk. 1

merre. Tegemist olnud "esimese sugupõlve aatomiallveelaevadega", milliste teenistusaeg on läbi ja mis nüüd muudetakse vanarauaks.

Vastav tööstus metallide taaskasutamiseks asub Eestis ja just ühes "Sovjetskaja Estonija" veergudel mälestatus oli tegemist just selle ettevõtte teenistuja Viktor Sevtshenkoga, keda teisal mälestab ka KGB. Expressen märgib, et aatomiallveelaevade demonteerimisel allub reaktorite eraldamine eriasutusele Moskvas.

Sellel asutusel on alosakonnad Leningradis ja Tallinnas "spetsiaalmonteerimiseks ja kälvitamiseks". Nende instantside poolt mälestatakse laevaehitajat ja reaktorispetsialisti Boris Kuznetshikovit. Mälestatakse veel elektrotehnikuid Tsehhanovitshit, Kostinit ja Maslovit. Tallinna sadamavalitsus mälestab merendusraalide spetsialisti Georgi Stepanovit.

Väärib tähelepanu ka hüdrogeoloogi Nakopjuki ja mäeinseneri Vladimir Makarovi surm, mis võiks viidata õnnetusele maa-alustes ruumides, kus allveelaeva demonteerimine toimus.

Expressen juhib tähelepanu, et maavärinatele mere põhjas tavaliselt järgneb hiiglalaine, millest midagi kuulda ei ole olnud. Asjaolu, mis ei klapi maaväringa. Uppsala seismoloogilise jaama esindaja on Agence France esindajale ütelnud, et 4,5 palliline maavärin Richteri skaala järele "on liiga haruldane selle piirkonna jaoks". Samale agentuurile ütles üks rootsi kaitsejõudude esindaja, et Norra piiri ääres asuv Hagforsi observatoorium ei ole registreerinud radioaktiivseid sadestusi, kuigi pärast maavärinat puhus idatuul.

Esindaja lisanud aga, et kui tuumaplahvatus toimub maaalustes sügavates ruumides, siis ei teki erilisi sadestusi. Kõnesoleva piirkonna maapinnaliikumiste kohta ei ole kahjuks olemas võrdlusdiagramme. (EPL/K)

Whitlam . . .

Alg. lk. 1

parlamendi alamkojas, kuid senatis kuulus enamus opositsioonis olevatele liberaalidele, kes pidurdasid valitsuse kulutuste väljamaksmist.

Tekkinud kriisi tulemusena vallandas kindralkuberner Kerr Whitlami ja kuulutas välja uued valimised, mis lõppesid opositsioonipartei ülekaaluka võiduga ning liberaalide partei võimuletulekuga.

Melbourne'is oli tänavatele toodud mitutuhat demonstranti, kes nõudsid kindralkuberner Sir John Kerr'i lahkumist ning kelledel tekkisid kokkupõrkeid politseivõimudega. (VE).

†

Mälestame leinas kallist onu

Aleksander Männik'ut

Öelapsed

HANS ja HELMI
perekondadega

†

Vaikselе unele vaibus meie armas ema, vanaema ning vanavanaema

Anna Josua

N-na Varik

Sünd. 4/7 1886 Otepääl

Surn. 2/12 1976 Södertäljes

Mälestavad kurbuses

ANNI ja EUGEN

KIKI, LENNART ja LAILA

Matusetalitus Södertälje kalmistu kabelis neljap. 9. detsembril kell 18.

Tartu . . .

Alg. lk. 1

bes 4500 inimest.

Kõikidest kaotustest ja kannatustest hoolimata on hulk neist praegu veel alles ja võitlevad rahva elu ja kultuuri eest. Kodumaal puhuvad praegu jahedad idatuuled. Saadame kõikile Tartu Ülikooli kasvandikele südamlikke tervitusi!

Kirjalikult oli tervitanud Eesti Komitee.

Teadusliku ettekande pidas professor Hans Nõmmik teemal: Kas on maakeral ressursse, et toita oma elanikke aastal 2000?

ETSR-i sekretär dr. Ants Anderson teatas, et väljakuulutatud 9—1 teemal pole esitatud ühtki võistlustööd. Sellest hoolimata on ETSR otsustanud jätkata seda traditsiooni. Võistlustööde teemad ja tingimused antakse teada hiljem.

ETSR-i abiesimees professor Gustav Ränk tänas esinejaid ja koosviibijaid. Aktus lõpetati hümniga.

Balti . . .

Alg. lk. 1

demokraatliku partei presidendi ajal.

Siin võib märkida, et otse presidendivalimiste eel valmistas president Ford balti gruppidele pettumuse, kuna ta vastupidiselt oma lubadusele 12. oktoobril etniliste gruppide esindajaile Valges majas ei nimetanud oma valimiskõnedes ega ka eriteadaandes Balti küsimust.

Fordi tähelepanu selle juhiti veel otse valimispäeva eel.

Kohaliku elu

BORÅS

Jõulupidu

Pärnu lipkonna jõulupidu toimub laupäeval, 18. dets. kell 17 lipkonna ruumides, Fristadsvägen 104 (linnast buss Sjöbo turule, ületada Fristadsvägen valgusfooride juures). Ruumid paiknevad majadegrupi tagaküljel.

Sõnalised ja muusikalised ettekanded, laste jõuluneidend, rahvatants, kohvilaud, loterii, ringmänge ja tantsu. Jõuluvana vahendab ka nimelisi pakke. Sissepääs kõigile tasuta.

Kõik noored ja vanad on teretulnud.

STOCKHOLM

Küllalisõpetajad Soomest

Peapiiskopliku koguduse külalistena jutlustavad kaks Soome õpetajat — pastor Martti Alaja ja teol. doktor Jussi Kuoppala Jakobi kirikus pühapäeval, 12. detsembril kell 14.00.

Ootame rohkearvulist osavõttu sellest haruldasest jumalateenistusest.

Ell Tabur, tuntud meeleoluloulja New Yorgis ja Air France teenistuja, leidis neil päevil töölt koju tulles oma korteri New Yorgi Eesti Maja lähedusest tälelikult rüüstatuna varaste poolt.

Malle Rammo õlimaal äsjaste USA valimiste teemal asetati California republikaanide peakorterisse San Mateos. Teost nimetati ajakirjanduses "aasta pildiks". Autor on olnud San Mateo kunstikolledzhi õpilane.

• Vastukarva

EUROOPA on moest ära. Peaaegu piinlik on, kui pead enda eurooplaseks tunnistama. Vähemalt mõnel paistab olevat. Sotsiaaldemokraatliku internatsionaali uus sekretär hüüdatas kohe ametisseastumisel:

— Välja Euroopa getost!

Nagu oleks keegi kedagi siia getosse sulgenud või nagu oleksid selle geto uksed kinni. Vastupidi. Ei pääse allmaaraudteelegi enne, kui pead oma sõdupiletit näitama mustanahalisele noormehele või neiule. Könelemata Stockholmi kultuurimajast, kus arvad end olevat sattunud Mustale Mandrile.

AAFRIKA on palju peenem mander — vähemalt pärast seda, kui demokraatia Vietnamis võidule pääses ja piirid ajakirjanikele (lääne kapitalistlikele ajakirjanikele!) suleti. Eesrindlikud sulemehed pääsevad vahel sisse, aga nendegagi on häda, sest nad kipuvad ümberkoolitamise laagreid vahel koondus-laagriteks pidama.

Aafrika on palju põnevam. Seal toimub mustade majoriteetide (eesti keeles enamus, mitte ära vahetada enamlusega) võitlus valgete minoriteetide vastu. Ja suuremal osalt ongi juba võit mustade majoriteetide käes.

Kui hakata neid musti majoriteete lähemalt silmitsema, siis selgub, et Aafrika 46 riigist omavad ainult 4 (loe: neli!) mitmeparteisüsteemi. Teistel kõigil on üksainus erakond, mis riigi asjad korda ajab. Muidugi on olemas ka demokraatlikke (koguni rahvademokraatlikke) üheerakonna riike (kui uskuda Pravdat), aga eurooplane (kuigi ta oma mandrit häbeneks) ei jää päriselt rahule sellega, et suur mander on sattunud valgete minoriteetide käest mustade minoriteetide kätte.

Peale selle on neid musti minoriteete tihti riigis mitte üks vaid mitu ja kõik on kutsutud ning seatud riiki valitsema. Mille tõttu tekivad kodusõjad või lihtsalt riigipöörded, sõjaväevajtsused (mida seal millegi pärast huntadeks ei kutsuta) ja muud keerulised olukorrad. Seda saab oma naha peal tunda see must mees, kes moodustab niiöelda elanikkonna ja on töepoolest majoriteedis, aga sellest hoolmata ilma võimuta ja tihti ka ilma toiduta.

MAAILMA KIRIKUD või vähemalt nende nõukogu on omalt poolt rutanud aitama musti majoriteete valgete minoriteetide vastu. Kuigi mõned pastorid on juhtinud tähelepanu asjaolule, et mustade majoriteetide minoriteedid misjonäridega palju halvemini om ümber käinud kui valged minoriteedid. Ja vahel koguni juhtub, et enamusvalitsuse asemele satub pukki enamlik valitsus. Kuidas kirikute käsi siis käib, seda on näha meist ainult pisut ida pool. Öndsad on need kes näevad, aga ei usu.

AJALEHED ÜHINEVAD mitmel pool. Rootsis hakatakse erapooletut Dagens Nyheterit trükkima samas trükikojas koos ametiühingutest vasakul asuva Aftonbladetiga. Meie silmapiiril on ühinenud Välis-Eesti ja Meie Post. Nüüd avaldavad Välis-Eesti ja Kodumaa ära peagu samal päeval sama Eestis käinud rootslase artikli Pirita kloostri restaureerimise kohta täpselt samas tõlkes. See on vähemalt tõhus ratsionaliseerimine!

SANGARLUSEST on olnud juttu varem. Nüüd on natsistlikule sangarile ja venekommunistlikule sangarile lisaks tulnud hiinakommunistlik sangar. Selle kohta on loetud Hiina ajalehest:

Maavärina ajal varises kokku maja, kuhu alla jäi kaks väikest last. Nende isa pääses nagu imekombel ja tõttas oma lapsi rusude alt välja kaevama. Aga siis sai ta teada, et naabermaja rusude all lamab kohaliku parteiraku sekretär. Mille peale isa muutis meelt ja kaevas enne välja oma sekretäri. Kui ta järjekorraga laste juurde jõudis, olid need surnud.

Kogu Hiina ajakirjandus pühitseb seda isa kui eeskujulikku sangarit.

ÜHEÕIGLUSEST pole vilmasel ajal enam väga palju juttu olnud — maha arvatud naiste ja meeste vahel. Aga muidu on see teatud määral kehtiv — võisime lugeda, et ka kuningas maksab maksu ja sai kogunga maksu tagasi. Ja keegi ei austa kuninglikke enam ülemääraselt.

Teisiti ida pool. Rahva Hääl kuulutab suurte tähtedega, kuidas "kõrge külaline" (meie jutumärgid) Leonid Brezhnev on külastanud Rumeeniat. Ja Kodumaast lugesime hiljuti, kuidas "Tema Kuninglik Kõrgus" Iraani shahh külastas N. Liitu ja võeti seal hästi vastu (läänes toimusid shahhi külastuse puhul demonstratsioonid ja praegu korjavad Iraani ülõpilased Stockholmis raha poliitiliste vangide heaks).

STANDARDI all mõeldakse harilikult kõrget elustandardit (nagu radikalismi all mõeldakse vasakpoolset radikalismi). Ja kõik püüavad selle standardi s.t. kõrgemate sissetulekute ja palkade poole. Rootsi elustandard on viimaste aastate jooksul tõgevasti tõusnud (eriti paberil, tänu inflatsioonile).

Aga vaatab ringi kes, märkab, et puhtus ja kord (mitte ära segada kurikuulsa "seaduse ja korraga") on alla käinud enamvähem vastuvõetaveliselt nn. standardi tõusuga.

— Läheb liiga kalliks! on standardvastus, kui keegi nuriseb.

On liiga kallis koristada tänavaid ja teisi avalikke paiku. On liiga kallis valvata koolimajasid, kaubamajasid ja kirikuid, kuhu murtakse sisse ja mida vandaliseeritakse s.t. purustatakse. On liiga kallis, katsuda jõuda jälile korteritesse sissemurdjatele. Ainult Lapp-Liisad pole ilmselt veel väga kallid ja maksuametite personal kasvab iga päevaga.

On liiga kallis parandada autot või ükskõik millist aparaati, sellepärast ostetakse tihedamini uusi, mis on veel kallim.

Kokkuvõtlikult võiks öelda: Mita kõrgem standard, seda halvem teenindamine ehk vöörkeelse sõnaga service.

TEINE KÜLG on kõrgel elustandardil veel, eriti kui mõni rik elab palju väliskaubandusest.

— Läheb liiga kalliks! öeldakse, kui minnakse kõrge elustandardi poole tungleva tööjõuga valmistatud kaupa müüma. Ja jäetakse ostmata. Mis ei kaitse veel sugugi selle eest, et tööjõud ei ihkaks veelgi kallimaks minna. Kes seda ei ihkaks!

Näib, et kõrge elustandardiga on lugu sama kui kurikuulsa Baabeli torniga, mida ka ei lastud liiga kõrgele tõusta. Raske on standardi hoida, kui need, kellele sa tahad midagi müüa, on hoopis madalama standardiga ja soovivad kallilt müüa ja odavalt osta, nagu sa isegi.

Sel alal on ka vist olemas teatud üheõiguslus . . .

TIMMUKURU

• Mis juhtus

VÄLISMINISTER IDA-SAKSAMAALE

Rootsi välisminister Karin Söder külastab tuleva aasta alguses Ida-Saksamaad. See on ministri esimene külastus idariiki. Ida-Saksamaa välisminister külastas Rootsit novembris 1975.

Karin Söder külastab tuleval aastal Norrat ja Islandi ja võtab osa Euroopanõukogu ministrite kokkutulekust Strassbourgis. Lääne-Saksamaad külastab Rootsi väliminister arvatavasti aastal 1977.

POOLA TÖÖLISED VAIKIGU

Poolas asutatud Tööliste kaitsekomitee avaldas, et töölised. keda politsei on brutaalselt kohelnud, peavad tagasi võtma oma kaebused, kuna neid on ähvardatud uute kiusamistega. Ähvarduste tõttu on paljud teatanud, et nad on eksinud — teised aga jäävad oma süüdistuste juurde.

NOOMITUS NORRA MINISTRILE

Norra tööliserakond on suletud uste taga noominud parteiliiget, Norra mereõiguseministrit Jens Evenseni. Minister on avaldanud arvamist, et Norra peaks oma välispoliitikas avaldama suuremat iseseisvust ja asuma "ehitama silda lääne ja ida vahele". Need vaated on teravas vastuolus Norra välispoliitikaga Nato liikmena.

Konsumentverket och KO har gått samman

För att konsumenternas intressen bättre ska tillvaratas har Konsumentverket och KO (Konsumentombudsmannen) gått samman till en ny myndighet. I samband med detta har vissa förändringar av adresser och telefonnummer skett:

Postadress: Fack, 162 10 Vällingby.
Besöksadress: Sorterargatan 26, T-bana Johannelund.

Tel: 08/739 01 00, tid för förfrågningar kl 10.00—12.00.
Administrativa byrån: 08/739 01 50.

Vid Konsumentverket finns också Allmänna reklamationsnämnden. Nämnden har samma adress men eget telefonnummer, 08/739 01 80. Tid för förfrågningar motorav kl 13.30—15.00, övriga avd kl 10.00—12.00.

KONSUMENTVERKET • KO

Bang & Olufsen Beosystem 1900

- 2x30 Watt FTC
- Stereoradio med snabbval
- Helautomatisk skivspelare
- Fasiinjära högtalare

PAKETPRIS 3995:-

VÄLKOMMEN IN FÖR DEMONSTRATION

norrmalms radio & elvaruhus ab

TELEVISIOON, RAADIO, STEREO
MAJAPIDAMISMASINAD
Svandammsgatan 2, Hägersten. Tel. 45 13 00
EESTLASTELE HINNAALANDUS!

Vaba eestlaskonna informatsioonileht

EESTI PÄEVALEHT

92

Ilmub kolmapäeviti ja laupäeviti

Endise sõjavangi ja võitjate relvavendlus

Ameerika ajalehed New Yorgi osariigi Binghamptoni, Vestal j.t. linnades avaldavad inimliku huviga loo sellest, kuidas ameerika suurtükiväelane enam kui 30 aastat hiljem mäletas ja üles otsis eestlasest sõjavangi, keda ameerika väeosa valvas Saksamaal asunud vangilaagris.

Texase linna Texarkana informatsioonidirektor Leslie Abramson leidis Kongressi protokolli lehitsedes, et Esindajatekojas pidas Eesti Vabariigi aastapäeval palvuse eesti kirikuõpetaja Philip Tammaru Seabrookist.

Kuna ameerikalasel oli ikka veel meeles üks noor eesti sõjavang Saksamaal asunud vangilaagrist, ta kirjutas Tammarule ja küsis, kas viimane midagi teab Elmar või Ilmar Pleerinimelise isiku saatusest ja asukohast. Pikemas kirjas selgitas Abramson, kuidas ta niisuguse nimega eesti sõjavangiga Saksamaal tuttavaks saanud.

Kuna Abramson leidis Texases USA 200-aasta juubeli kavast ka teate Baltimores toimuva Esto kohta, saatis ta samasisulise järelepärimise sõjavangi kohta ka eestlaste pidustuse peakomiteele.

"Detektiivitöö", nagu ameerika ajalehed nimetavad Abramsoni aktsiooni, andis kiire tulemuse sel teel, et õp. Philip Tammaru saatis Abramsoni kirja edasi Ilmar Pleerile ja viimane omakorda kirjutas kohe Texasesse, et ta on elus ning terve ja asub USA-s, millega oli kontakt endise sõjavangi ja ameerikalasest valvaja vahel jäänud seatud.

Ameerika ajalehtede kirjelduste järgi toimus kohtamine Binghamtonis, kus väeosa, USA armee 243. välisuurtükiväe pataljoni endiste liikmete traditsioniline kokkutuleks toimus. Leslie Abramson kutsus Ilmar Pleeri sellele suurtükiväelaste koosviibimisele.

243. välisuurtükiväe pataljon koosnes 500 mehest, nad purustasid 40 km laskeulatusega suurtükkidega sakslaste kindlustusi peamiselt Prantsuse frontidil, Cezembre saarel, Metzi juures jm. Sõja lõpul paigutati väeosa Baierisse ja suurtükiväelased pandi valvama suurt saksa sõjavangide laagrit.

Sõjavangide massi hulgast paistis ameerikalastele silma 10-aastane noormees, kes oli juba 2 aastat võtnud osa sõjast N. Vene vastu kuni tä 1945 Lõuna-baieris langes sõjavangi ja tuhandete teistega paigutati vangilaagrisse ameerikaste valve alla.

Noormees oskas mitmeid keeli, peale emakeele ka soome, saksa ja inglise keelt. Ta paigutati tööle ameerikaste kööki ja temale anti vahetevahel ka teisi ülesandeid, näiteks tõlgi ülesande täitmine, kui juhtus keeleoskajat tarvis olevat. Seal õppis laagri administratsiooni kuuluv Leslie Abramson seda sõjavangi tundma, isegi nimi jäi meelde ja püsis meeles enam kui 30 aastat.

Suurtükiväe pataljoni meestest Frank Smith oli hiljem Esindajatekoja liige Mississippi osariigist ja võttis osa pataljoni seekordsest kokkutulekust.

Teiseks prominentseks külalisekseks oli endine sõjavang Ilmar Pleer. Endisest kõgitõõlisest-sõjavangist on saanud USA kodanik, administraator Ameerika skautide organisatsioonis ja Eesti Rahvuskomitee esimees. Leslie Abramsoni ettepanekul valiti endine sõjavang pataljoni relvavendluse liikmeks. (VES).

Televisioonprogramm

TV Onsdag

ONSDAG 8 DECEMBER

TELEVISION 1

Skol-TV:
9.45—10.05 **Klotet,** åk 1—3. 8 Alder.
10.10—10.25 Väld och nöd, åk 9. 1. Vad är väld?
11.30—12.00 **Por favor 2.**
16.30 **Halvfem:** Barn i världen: Tanya från Moskva. Benny möter en gök.
17.00—17.15 **Julkalendern.** Textad repris.
17.55 **Meddelanden.**
18.00 **TV-nytt** och väder.
18.05 Vår fantastiska värld. Vid jordgloben: Arne Weise.
1. Familjen Augustine i fiskebyn Manasseri i delstaten Kerala i Södra Indien.
2. Rabalder.
18.30 **Sveriges magasin** med Julkalendern.
19.30 **Hela kyrkan sjunger.** Församling, kör och ork. från Pingstkyrkan i Umeå. Programledare: Margit Borgström.
20.00 **Studio S. Löser det sig?**
Bekom måndagskvällens TV-pjäs "Det löser sig" ligger ett dokumentärt material — människor som på olika sätt drabbats av till det yttre relativt "friktionsfria" företagsnedläggningar. Verkligheten bakom "omställningarna" blir påtaglig för allt fler människor. Sänds även 11.12 kl. 14.30.
21.00 **Aktuellt** och väder.
21.30 **TV-nytt.**
21.25—22.05 **Utvecklingsstörda berättar.** "Dom lever inne i husen". Sänds även 12.12 kl. 15.30.

TELEVISION 2

17.25 **TV-nytt** och väder.
17.30—18.60 **Fem myror är fler än fyra elefanter** med Magnus, Brasse och Eva.
18.20 **Familjen Ashton.** Del 24: Hazard.
1942. Philip befinner sig fortfarande i öknen där man inte bara ständigt väntar på anfall eller på att anfalla, utan där man också måste vara på sin vakt mot landminor av olika slag. . .
19.20—19.30 **Regionala nyheter.** Sydnytt, Västnytt, Mittnytt, Nordnytt.
19.30 **Rapport** med väder.
20.00 **En dåres försvarstal.** Del 4.
Resumé: Hon har äntligen haft framgång på scenen. Det är han som har skrivit pjäsen, men själv är han inte nöjd. Familjens ekonomi är dålig. Han tvingar sig själv och sin familj i landsflykt. Han lovar hustrun att de skall vara borta i högst ett år — nu har det gått fyra.
Manus och regi: Kjell Grede.
Medv: Maria — Bibi Andersson, Axel — Gösta Ekman, Abel — Claire Wikholm, Läkaren — Folke Hjort, Vännen — Lars Edström, Kvinnan på pensionatet — Ollegård Wellton, Servitrisen — Liz Aberg, Barn — Marika Lindhagen — Pia Lundberg — Richard Frisk.
Sänds även textad 12/12 kl. 21.50.
20.50 **"Arstiderna" av Vivaldi.** 4. Vintern.
Medlemmar ur SR:s Symfoniork spelar under ledning av Arve Telefsen, som också medverkar som solist. Illustrationer: Gunnar Söderström.
21.00 **I statens och revolutionens tjänst.**
Det har stått hård politisk strid om Roskilde Universitets Center (RUC). Det är ett unikt försök att förändra den högre utbildningen från ensidiga, teoretiska studier till en praktisk samhällstillvänd utbildning som tar upp problem i dagens samhälle, t.ex. arbetsmiljöfrågor. Studenter, lärare och representanter från fackföreningar visar hur man arbetar på universitetet. Men från politiskt håll anser RUC vara för samhällskritiskt och i våras diskuterade den danska riksdagen, folketinget, att lägga ned skolan eller göra om lokalerna till motell.
21.45 **Kvällsöppet.** Pelle Berggendahl. Göteborg.
22.30—22.35 **TV-nytt** och väder.

TV Torsdag

TORSDAG 9 DECEMBER

TELEVISION 1

Skol-TV:
9.20 **Idéhistoria,** åk 3 gymn. 2. Om döden — attityder och traditioner.
10.00—10.20 **Klotet,** åk 1—2. 8. Alder.
12.00—12.15 **Rytm och rörelse,** åk 3. 2. Musiken, rörelsen och dansen.
12.30—12.40 **Privet 1.**
Skol-TV:
12.45—13.05 **Klotet,** åk 1—2. 8. Alder.
16.30 **Halvfem:**
När jag var liten. Bricken, en äldre dam från Hälsingland, berättar om fäbodvallen där hon levde som liten.
Lätt som en plätt.
Tokigt och roligt.
17.00—17.15 **Julkalendern.** Textad repris.
17.55 **Meddelanden.**
18.00 **TV-nytt, väder.**
18.05 **Skuggor — från det okändas.** Serie om övernaturliga händelser från brittiska Thames Television.
Väntsalen. Om Sue och hennes bror Gerry inte hade missat tåget från Burberry Halt, skulle de aldrig gått in i den gamla, fuktiga väntsalen och där fått uppleva en underlig natt i både tid och rum...
18.30 **Sveriges magasin** med Julkalendern.
19.30 **Minnen från Ådalen.** Ernst Rolf-melodier, arbetssånger, rallarvisor och klassiska tongångar med regionmusiken i Sundsvall. Presentatör och kapellmästare Åke Rönn.
20.00 **Edward VII — kung av England.** 11. Antligen kung. Åren är 1901—1902.
Fastän Edward är nästan 60 år gammal ifrågasätter man om han kommer att klara av att vara statsöverhuvud.
I rollerna: Timothy West, Helen Ryan, Felicity Kendal, Christopher Neame, Michael Osborne, Madeleine Cannon, Judy Loe m fl.
21.00 **Aktuellt** och väder.
21.30 **TV-nytt.**
21.35 **Sportextra.**
22.05—22.35 **Berätteiser från landet. Aldre dam med romantiskt förflutet. En postfröken lever ett lugnt och tillbakadraget liv i en engelsk landsortsby. Hon älskar årstidernas skiftningar och de vackra omgivningarna, med vilka hon har många minnen förknippade. Det var där hon upplevde sin första och enda stora kärlek.**
Berättare: Birgitta Valberg. I rollerna: Noel Dyson och Nigel Bradshaw.

TELEVISION 2

17.25 **TV-nytt** och väder.
17.30 **Fem myror är fler än fyra elefanter** med Magnus, Brasse och Eva.
18.00 **Jordbruk -76.** Traktorn som arbetsplats.
18.30 **Hem till gården.** Henry Wilks sökte upp George Verney och hörde sig för om Alison skulle kunna få köpa marken som Amys affär byggts på. Mark frågade sin morbror George Verney om han kunde få hoja utbilda sig till lantbrukare.
19.20—19.30 **Regionala nyheter.**
Sydnytt, Västnytt, Mittnytt, Nordnytt.
19.30 **Rapport** med väder.
20.00 **Arets nobelpristagare i ekonomi Milton Friedman intervjuas av Dagens Nyheters börskommentator Sven-Ivan Sundqvist.** Professor **Erik Lundberg motiverar prisjurym val.**
Sänds även 11/12 kl 14.55.
20.30 **"Saturday show".** Ett TV-program om ett radioprogram. Radio Sweden's, d v s det svenska utlandsprogrammets underhållning "Saturday Show" presenteras av Roger Wallis, Kim Loughran och Bengt Göteg ård och bjuder på musik, misstag, sketcher, intervjuer och fler misstag.
Medv. bl.a: Lasse Tennander, Karin Kallman, Ulf Gruvberg och Jonny Mair. Örebro.
21.00 **"Trots allt är vi vanliga människor". Tredje delen: Svartlistad?**
Textat.
Det här är berättelsen om Ann och Ulf. Ann har slutat skolan, men får inte arbetet som svetsare hon tidigare var lovad. Hon är ju kvinna och söker jobb inom ett typiskt manligt yrke. Ulf försöker hjälpa henne.
Manus och bearbetning: Frank Arnoldsson och Ola Vading.
Medv: Ann Jönsson (undersköterska), Ulf Rahm (elev), Marianne Rahm (kontorist), Bertil Hägg (elev), Alice Barte (sjukgymnast), Anders Eriksson (arbetsgivare).
21.35 **Kvällsöppet** — Pelle Bergendahl. Göteborg.
22.20—22.25 **TV-nytt** och väder.

TV Fredag

FREDAG 10 DECEMBER

TELEVISION 1

9.30 **Alpint: World cup — Val d'Isere.** Direktsändning från första åket i storslalomtävlingen. Sven Plex Petersson.
Skol-TV:
10.05—10.10 **Switch** on 15, åk 3.
12.05—12.10 **Bitte 3.**
Skol-TV:
12.20—12.40 **Kulturer i kollision,** åk 2—3 gymn. 2. Dimitrios 18 år.
14.00—14.30 **Alpint: World cup — Val d'Isere.** Direktsändning från andra åket i storslalomtävlingen. Sven Plex Petersson.
15.15 **Tapahtumia.** Aktuellt för finskspråkiga.
15.45 **Julkalendern.** Textad repris.
15.55 **Halvfem: Benny. Reksio.**
16.25 **Nobelfesten.** Direktsändning från prisutdelningen i Stockholms Konserthus. Bengt Feldreich.
17.55 **Meddelanden.**
18.00 **TV-nytt, väder.**
18.05 **Alpint: World cup — Val d'Isere.** Sammandrag från storslalomtävlingen. Sven Plex Petersson.
18.30 **Sveriges magasin** med Julkalendern.
19.30 **Lina Braake eller Bankens intressen** går inte ihop med dem som Lina Braake har.
Västtysk långfilm från 1974. Lina Braake blir avhyst från sin lägenhet av en bank som övertagit huset. Hon är 82 år men det hindrar henne inte från att som hämnd lura bankén på en stor summa pengar tillsammans med en jämnårig vän och bege sig till Sicilien. Hon hämtas hem igen men smider snart nya planer... Regi: Bernhard Sinkel.
I rollerna: Lina Carstens, Fritz Rasp, Herbert Böttticher, Erica Schramm, Benno Hoffmann, Ellen Mahlke m fl.
20.55 **Musikvisioner.** En bildlek av Karl Dunkers till musik av Mendelssohn.
21.00 **Aktuellt och väder.**
21.30 **TV-nytt.**
21.35 **Sammandrag — Nobel. Prisutdelningsceremonin** i sammandrag. Bengt Feldreich.
22.15—22.05 **Nobelfesten.** Direktsändning från festligheterna i Stockholms Stadshus. Per Falkman.

TELEVISION 2

17.25 **TV-nytt** och väder.
17.30 **Fem myror är fler än fyra elefanter** med Magnus, Brasse och Eva.
18.00 **Storfamiljen** på Westway. **Sjunde och sista delen.**
I rollerna: Daphen Heard, Tim Preece, Donald Morley, Ann Lynn, Simon Tipps-Kent, Syivestra le Touzel, Ivor Salter, Chris Range m fl.
18.25 ca **Boktipset.** Stefan Mählqvist presenterar Elidor — det gyllene landet av Alan Garner.
18.30 **Den osynlige mannen.** 13. Konsten att rädda ansiktet.
19.20—19.30 **Regionala nyheter.**
Sydnytt, Västnytt, Mittnytt, Nordnytt.
19.30 **Rapport** med väder.
20.00 **Nygammalt.** Bosse Larsson bjuder på kända tongångar tillsammans med Bröderna Lindqvist.
Medv: nyckelharpspelarna Eric Sahlström och Gösta Sandström, orkestern Säwes, dragspelaren och sångaren Freddy Kristoffersen från Oslo, Paul Paljett, gammeldansorkestern As-Anders, sångerskan Sonja Hildings samt Birgitta Edström och Svante Bengtsson vilka svarar för det religiösa inslaget.
21.00 **Fredagsdeckaren: Ellery Queen. 6. "Mysteriet med mordet på serietidningsbasen".**
21.50 **Självsuggestion — ett oöverträffat botemedel?**
I detta engelska program får vi träffa amerikanska forskare som påvisat att vissa patienter genom självsuggestion och viljeansträngningar lyckats påverka och kontrollera sitt eget nervsystem. En 32-årig kvinna lyckades efter ett slaganfall få ner sitt "obotligt" höga blodtryck till normala värden och en manlig patient lyckades påverka sin hjärtverksamhet.
Svenska experter anser att de i filmen framförda fakta är korrekta även om dessa metoder inte går att tillämpa på vem som helst.
I filmen förekommer vissa djurexperiment som kan vara olämpliga för känsliga personer.
22.30—22.35 **TV-nytt, väder.**

TV Lördag

LÖRDAG 11 DECEMBER

TELEVISION 1

Suomenkieliset ohjelmat:
Finskspråkiga program:
9.30 **Tapahtumia.** Aktuellt för finskspråkiga.
10.00 **Maatalouden eläkeläiset.**
Jordbrukets pensionärer. Samhället förändras snabbt vilket lett till att en del av jordbruksbefolkningen förtidspensionerats. Textat på svenska.
10.30—11.05 **Jumalanmarjat.**
Skogsbackens barn. TV-spel efter en novell av Teuvo Pakkala. Textat.
14.00 **Por favor 2.**
14.30 **Studio S. Löser det sig?** Repris.
15.30 **Tipsextra.** Programledare: Ingvar Oldsberg. Kommentator: Lars-Gunnar Björklund. Göteborg.
17.55 **Helgmålsbön.** Från Stråvalla kyrka i Halland.
18.00 **TV-nytt** och väder.
18.05 **Aktuellt i veckan.** Textat.
18.30 **Saul Bellow, Chicago.** Göran Bengtson och Lars Helander träffar årets nobelpristagare i litteratur och utforskar några av hans miljöer i Chicago.
19.00 **Julkalendern.** Textad repris.
19.15 **Julkalendern** med Teskedsgumman, Drutten och Krokodilen.
19.30 **Den vita stenen.** Textat.
20.00 **"21".** Frågetävling i allkunskap. Programledare: Lennart Hylland.
21.00 **Aktuellt** och väder.
21.30 **TV-nytt.**
21.35—23.05 **Deckardags: Maigret och den stolliga damen.** En gammal dam, liten och nätt och propert klädd, söker upp Maigret. Hon klagar över att hon känner sig förföljd och att saker och ting på ett mystiskt sätt tycks byta plats i hennes hem. Maigret avfärdar henne som lätt förvirrad. Men hon kommer igen och Maigret lovar att komma och hälsa på. Fransk deckare efter Simenon. Regi: Claude Boissol.
I rollerna: Jean Richard, J.F. Devaux, Hélène Dieudonne, Dora Doll, Jean Pierre Castaldi, Jean Claude Dauphin, Georges Carmier.

TELEVISION 2

14.25 **Trots allt är vi vanliga människor. Textad repris.**
14.55 **Arets nobelpristagare i ekonomi Milton Friedman intervjuas. Repris.**
15.25 **Anslagstavlan.**
15.30 **Invandrardags — Geisa sas. Denna vecka sänds grekernas eget program från Växjö i Småland.**
16.55 **Gatpojkar i Bogota.** Textad repris.
17.20 ca **Boktipset.** Textad repris.
17.25 **TV-nytt** och väder.
17.30 **Bullerbock.**
18.05 **Lördags — om vuxna.**
18.30 **Glada gallerist.**
19.00 **Då går vi till Maxim.**
19.30 **Rapport** med väder.
20.00 **En åklagares död** — italiensk långfilm från 1974.
21.50 **Spelmansglädje.** I två program presenteras nyckelharpsspelmannen och nyckelharpsbyggaren Eric Sahlström från Tobo i Uppland. Både som spelman, instrumentbyggare och låtkompositör intar han en särställning i svenskt musikliv.
Eric Sahlströms egna låtar illustreras av bilder från hans hembygd och han berättar hur han växte upp bland Upplandsspelmän.
22.40 **TV-nytt,** väder.
22.45—23.10 **Lördagsfarsen: Phyllis. 5.** All vår början bliver svår.